

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Bakalářská práce

Karel Stanzel

**Spojené továrny na porcelán Dvory dříve Bratří Benediktové
(1923-1937)**

(United China Works of Meierhoeven Benedikt Brothers 1923-1937)

Poděkování

Upřímné poděkování bych chtěl vyjádřit PhDr., Barboře Štolleové Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a zejména vstřícnost a toleranci při dlouhé tvorbě této práce. Dále děkuji Bc. Jakubu Fryntovi a mé rodině za veškerou pomoc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 8. 2024.

Karel Stanzel

Abstrakt

Předmětem zkoumání této bakalářské práce je karlovarská porcelánka Spojené továrny na porcelán Dvory dříve Bratři Benediktové. Práce je případovou studií, přičemž sleduje zejména ekonomický vývoj, management, vliv bank a akcionářů na podnik. Předkládaná práce poskytuje příklad fungování a obtíží meziválečné československé porcelánky. Úvod bakalářské práce seznamuje se situací, trendy a produkty porcelánového odvětví se zvláštní pozorností na střední Evropu. Sledované období je vytyčeno prvními dochovanými záznamy záměru o vytvoření popisované společnosti (1923) a končí účetním rokem 1937.

Klíčová slova

Karlovy Vary, porcelán, dějiny podnikání, bratři Benediktové, výroba, akciová společnost

Abstract

The subject of this bachelor thesis is the United China Works of Meierhoefen Benedikt Brothers situated in Karlovy Vary. The thesis is a case study, and it mainly follows the economic development, management, and influence of banks and shareholders on the company. The presented work provides an example of the operation and difficulties of an interwar Czechoslovak porcelain factory. The introduction of the thesis introduces the situation, trends, and products of the porcelain industry, with special attention paid to Central Europe. The period covered is delineated by the first surviving records of the intention to create the company described (1923) and ends with the accounting year 1937.

Keywords

Karlovy Vary, porcelain, business history, Benedikt brothers, production, joint stock company

Obsah

1. Úvod	7
2. Prameny a metody bádání.....	9
3. Vývoj porcelánu ve Střední Evropě od poloviny 19. století do 20. let	13
4. Založení společnosti	20
4.1. Dvory	20
4.2. Bratři Benediktové Dvory.....	22
4.3. Porzellan Fabrik Meierhöfen Vormals Eberhart u. Co. Gesellschaft m.b.H.....	24
4.4. Fúze podniků.....	26
5. Stanovy a jejich změny	37
5.1. Všeobecné stanovy	37
5.2. Valná hromada.....	40
5.3. Správní rada	43
5.4. Revizoři	44
6. Struktura správní rady a vlastnická struktura	46
6.1. Správní rada	46
6.2. Vlastnická struktura.....	51
7. Podnikatelská strategie	55
7.1. Ekonomický vývoj v letech 1926–1937	55
7.2. Úvěrování	59
7.3. Produkty a produkce.....	64
8. Závěr.....	68

9. Prameny a literatura.....	69
------------------------------	----

1. Úvod

Předkládaná bakalářská práce si staví za cíl zpracovat ekonomický vývoj Spojených továren na porcelán dříve Bratři Benediktové akciová společnost ve vymezeném období od roku 1923 do roku 1937 včetně. Jedná se o příkladovou studii podniku československého porcelánového průmyslu. Pojednává o subjektu, který lze brát kvůli důvodům pro své stvoření, vlastnické struktuře a její změnou, zapojením bank a potížemi při hospodářské krizi 30. let jako reprezentanta celého porcelánového průmyslu.

Doposavad vydané práce se zaměřovaly na geograficky české výrobce porcelánu do konce 19. století, přičemž většina jejich pozornosti směřovala na samotný porcelánový výrobek nežli na hospodářskou historii výrobce samotného. Jedinou významnou výjimkou je populárně-naučná publikace zabývající se o produkci ve vyhlášeném porcelánovém městě Stará Role. Avšak žádná vědecká publikace se již nevěnovala samostatnému producentovi porcelánu a jeho ekonomickému vývoji, natož v tomto vybraném období v československém prostředí. Detailní výzkum tohoto hráče na trhu v tomto krátkém časovém rozmezí může být přínosný jako základní kámen pro další badatelskou činnost nejen pro téma ekonomického vývoje československých meziválečných porcelánek, ale činnosti československých bank v něm a ulehčit tak budoucím badatelům svoji vědeckou práci.

Předkládaná práce se snaží vysvětlit motivaci za založením společnosti a samotný proces zakládání, kdy byly sloučeny již existující podniky. Zvláštní pozornost je věnována pochopení spoluúčasti bank na zakladatelském procesu a jejich postavení při rozhodovacím procesu na akcionářské a správní úrovni. Práce sleduje proměny ve vlastnické struktuře, přítomnost československé hospodářské elity v ní. V souvislosti s vlastnickou strukturou vyvstává otázka, jak si ve firmě stály původní vlastníci a zakladatelé. Pozornost je také věnována ekonomickému vývoji společnosti a zejména pak snaze zachránit společnost v období hospodářské krize a

protekcionalistických opatření, které byly pro porcelánový průmysl na počátku 30. let katastrofické. Práce si také klade za úkol základní popsání vyráběného porcelánu, aniž by se příliš zaměřovala na uměleckou stránku výrobků. Výsledek bakalářské práce nastiňuje jinak neprobádaný vývoj českého/československého meziválečného porcelánového průmyslu.

2. Prameny a metody bádání

Literatura používaná při psaní této bakalářské práce je po celé zkoumané období použitelná pouze výjimečně. O popisované společnosti nebyly v době psaní této bakalářské práce vydány žádná publikace či články. Absence existujících knih a článků není ojedinělá pouze pro popisovanou společnost, ale pro celý předválečný a meziválečný porcelánový průmysl na území dnešní České republiky. Komparace mezi jinými porcelánkami na našem území je při dnešním stavu bádání velice náročná. Většina na porcelán zaměřené literatury vnímá porcelánový výrobek jakožto umělecký výtvar či sběratelský kousek, přičemž je většina těchto publikací zaměřena primárně na 18. a 19. století. Příkladem takovýchto prací je *Evropský porcelán* od Jana Diviše a *Kouzlo keramiky a porcelánu* od Aleny Braunové. Takováto literatura nemá za cíl popsání hospodářské stránky porcelánové výroby a celého porcelánového trhu, a proto její využití je pro tuto práci úzké. Publikace umělecké a určené pro sběratele nabízejí nejstručnější faktografické poznatky, avšak poztrácejí poznámkový aparát a předkládané informace jsou, dle názoru autora, častokrát přejímané z dalších publikací, což se projevuje na opětovném sdílení nepřesných faktografických informací. K pochopení rozvoji technologií výroby byla využita kniha *Porcelán kolem nás*. Autoři (Jiří Chládek, Ilona Nová) se jako jedni z mála dokázali odprostit od základních faktů. Popsali tak proces výroby a dekorace porcelánu a především její historicko-technický vývoj. K porozumění stavu střeoevropského porcelánového průmyslu před a během zkoumaného období bylo využito publikace *Porcelain: A History from the Heart of Europe* od Suzanne Marchand. Tato publikace vytváří dobře ucelený pohled nejen na hospodářskou a uměleckou, ale i na sociální stránku celého odvětví od 19. do 20. století. Autorka Marchand dokázala napsat do této doby výjimečné dílo, které je psáno čtivou formou, aniž by vypustila poznámkový aparát. Limitace této knihy je zejména v zaměření. Charakterizováno je celé území střední Evropy, ale největší pozornosti a prostoru je věnováno oblasti dnešního Německa. Vytyčená geografická orientace si může dovolit jen zobecněné závěry. K popisu lokace porcelánek, blízkosti

surovinových nalezišť a rozvoje dopravní infrastruktury v okolí slouží publikace Jaroslava Fikara – *Karlovarské předměstí*. Tato a autorova další díla přinášejí doplňující poznatky, které ale bez poznámkového aparátu lze jen stěží dohledat.

Periodika, zejména *Hospodářská politika*, pomohla doplnit ohlasy československého porcelánového průmyslu, jeho vyhlídky, a hlavně jeho největší obavy. Periodika při psaní této bakalářské práce posloužila jako struktura k základní problematice porcelánového průmyslu.

Primární prameny této bakalářské práce pochází z majoritní části z fondu Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory 1882-1946 (1951) uloženého ve Státním oblastním archivu v Nepomuku. Tento pramen je problematický svojí útržkovitostí a neúplností, což se výrazně projevuje v předkládané práci. Dle archivářky pořádající a inventarizující tento fond došlo ke zničení „v době okupace a z části za činnosti národní správy“.¹ Dochované materiály z období před fúzí mají kvůli své útržkovitosti minimální výpovědní hodnotu. Pramen neobsahuje účetní a expediční knihy. Záznamy o správních radách a valných hromadách ve zkoumaném období jsou nekompletní a velmi často neobsahují zprávy zde předkládané – revizní zprávy, investiční strategie a finanční závěrky. Tyto chybějící informace jsou nejvíce patrné při prvních rocích existence společnosti (1925-1928). Chybějící informace k investicím podniku zabraňují vytvoření kapitoly popisující investiční činnost. Informace o výstavbě a rekonstrukci budov se dochovaly v podobě odhadů cen budov pro pojištění. Odhady cen ale neřeší důležité strojové a technické vybavení – jedinou výjimkou je výstavba tunelové výpalné pece. Ve fondu se nachází i minimální množství informací o produkovaném porcelánu a jeho odběratelích. K doplnění informací o produktech byl využit fond EPIAG, první česká akciová společnost pro průmysl porcelánový (1918-1945), který je též uložen ve Státním oblastním archivu v Nepomuku. Kvůli chybějícím expedičním knihám tak není možné rekonstruovat destinace exportu porcelánu. Taktéž

¹ Státní oblastní archiv v Plzni, Klejzarová, Z. Archivní pomůcka Spojené továrny na porcelán, Dříve bratři Benediktové a spol., Dvory 1882-1946(1951)

absence materiálů týkající se zákazníků a zboží prodané do ciziny neumožňuje popsání situace. K vysvětlení vlivu Anglo–československé banky, jejího propojení s podnikem a úvěrování bylo využito fondů Anglo–československá banka v Praze (1889-1943) a Pražská úvěrní banka v Praze (1885-1961), kterou jsou uloženy v archivu České národní banky. Autor nemohl využít fondu Česká eskomptní banka 1903-1949 (taktéž uložen v archivu České národní banky), neboť byl v době rešerše a psaní této práce nepřístupný. Tento materiál by mohl odůvodnit zejména rozhodnutí České eskomptní banky pro součinnost na vytvoření popisované společnosti a úvěrování v tomto období. K dovysvětlení úvěrování byl použit fond Národní banka Československá, který je uložen v archivu České národní banky.

Útržkovitost a absence některých pramenů je kompenzována využitím dobových finančních příruček – zejména Compass, Finanzielles Jahrbuch. Využití Compassu není univerzální, neboť do roku 1929 v něm nebyla publikována rozvaha podniku, která v letech 1925-1927 ve fondu podniku chybí. Kašparovy Československé bursovní papíry a publikace Compassu nabyly důležitosti při osvětlení napojení členů správní rady na banku.

K popsání porcelánového světa před zkoumaným obdobím byla využita metoda historicko-narativní. Na zpracování kapitoly zabývající se ekonomickým vývojem byla použita metoda statistická. Pro doplnění chybějících pramenných materiálů byla při popisování vlivů cel metoda dedukce. Metoda komparativní byla užita při analýze výroby, kdy údaje byly srovnávány s údaji celého československého porcelánového průmyslu.

Práce je rozdělena do analytických celků. První kapitola nastiňuje hospodářskou situaci porcelánového odvětví, technické a kulturní trendy v průmyslu. Druhá kapitola se zajímá samotným vytvořením společnosti. V této části je popsána lokace fúzovaných společností a základně jsou charakterizované spojované společnosti. Hlavním zaměřením je proces zakládání Spojených továren na porcelán a vliv, výběr a pozice banky při tomto procesu. Třetí kapitola se

soustředí na právní rámec a jeho proměny. Čtvrtá kapitola řeší ve třech podkapitolách podnikatelskou strategii. Zkoumané jsou zde prostředky úvěrování a výroby porcelánu.

3. Vývoj porcelánu ve Střední Evropě od poloviny 19. století do 20. let

Ve své 1300 let trvající tradici, která sahá od začátků porcelánu v Číně v 7. století přes první vznik medicéjského, a tak i evropského protoporcelánu², prodělal porcelán asi nejvýznamnější změny v období od 50. letech 19. století až do začátku 20. let 20. století.

Dané období, retrospektivně nazývané vlastníky jako „druhá zlatá éra“ (1850–1914),³ znamenalo masivní rozšíření porcelánu a vytlačení kameniny a keramiky z trhů se stolním nádobím. Kvůli snižujícím se cenám opustil porcelán pomyslné spojení s aristokracií a započal se čím dál více rozšiřovat mezi střední a nižší třídu. Rozšíření zákazníků bylo také důvodem úpadu zájmu o sety s figurálními a zvířecími plastikami, které porcelánové výrobky prodražovaly. Dekorace ruční a obtisková byla méně postižená těmito trendy, ačkoliv docházelo postupně k jejímu zjednodušení a zlevnění. Zakázková výroba kvůli své rostoucí finanční náročnosti obdobně ustupovala katalogovému prodeji. Obchodování s porcelánem se čím dál více zúčastňovali velkoobchodní a maloobchodní prostředníci, kteří nabízeli kompletní vybavení domácností a stravovacích podniků a hotelů. V továrnách lze sledovat trend ústupu uměleckého porcelánu na úkor podstatně levnějšího, méně či vůbec dekorovaného, ale cenově dostupnějšího porcelánu.⁴ Uvedené trendy ale nedokázaly ovlivnit celkové trvající vnímání porcelánu jako pozornost přitahujících výrobků, které byly často dávány na výstavách na obdiv jako symbolu schopnosti a kvality domácích výrobců.⁵

Na porcelánovém trhu se od 70. let 19. století vyprofilovala skupina produktů, pro které se dodnes používá zastřešující termín „technický porcelán“. Jednalo se o širokou škálu výtvorů – od knoflíků, klik u dveří, přes elektrické izolátory, zásuvky, vypínače, odpařovací misky až k dentálnímu porcelánu – můstkům, korunkám a fazetám. Rozvoj technologií výroby povolil zvětšení sanitárního

² Diviš, J. *Evropský porcelán*. Artia, Praha 1985. s. 15

³ První zlatou vlnou bylo období poloviny 18. století. Marchand, S. *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press 2022 s. 329

⁴ Ibidem, Marchand, S. s. 292

⁵ Ibidem, Marchand, S. s. 292

porcelánu natolik, že byla vyráběna cenově dostupná umyvadla a vany.⁶ Takovýto porcelán činil 7 % výroby v Německu v roce 1914, v roce 1928 to bylo již 22 %.⁷ Technický porcelán byl v některých kategoriích po konci 1. světové války pozvolna nahrazován bakelitem (a poté i plastem), ale tento trend se významněji projevil až v 50. letech 20. století.

Porcelánová výroba si dlouho dobu držela velký podíl ruční práce a teprve ve třicetiletém období před 1. světovou válkou opravdu vstoupila do průmyslové éry. Inovace v chemickém složení umožňovaly rychlejší tvarování a vypalování výrobků. Berlínská Königl. Porzellan-Manufaktur (Královská porcelánová manufaktura)⁸ jako první vyměnila ve své porcelánové hmotě jíl křemenem, což snížilo potřebnou výpalnou teplotu. Tvorbu produktů na hrncířských kolech nahradilo vytlačování hmoty. Úměrné množství porcelánové hmoty bylo vloženo do formy, kde šablonový lis vytlačil hmotu do požadovaného tvaru. Lisy byly limitované na výrobu mělkých talířů s jednoduchými tvary, ale i tak znamenaly další zrychlení a zefektivnění výroby. Při výrobě figurálního porcelánu se začal používat od roku 1891 v Karlových Varech způsob odlévání.⁹ V 90. letech byl do receptury přidáván uhličitán sodný, což umožnilo rychlejší schnutí forem. Tunelová pec, přivedená do Střední Evropy z Francie Karlem Tielschem, dokázala zkrácením času vypalování ušetřit až 50 % výdajů za palivo. Technologický rozvoj umožnil rozvoj tvorby nového umění a uměleckých stylů a postupů.

Investice do technologií, které umožňovaly porcelánkám reagovat na umělecké trendy a snižovat náklady na výrobu se projevily pro malé podniky jako likvidační. To ve střední Evropě dokazuje pokles počtu porcelán produkujících firem, ale i nárůst specializovaných podniků na dekoraci

⁶ Samotný rozměr výrobků byl do 70. let 19. století omezen výrobními postupy a technologiemi.

⁷ Rönneper, H. *Die Entstehung und Entwicklung der Produktion von technischer Keramik, insbesondere elektrotechnischen Porzellan- und Steatitartikeln in Bayern und Thüringen bis in die 1920er Jahre..* Doktorská práce. FernUniversität in Hagen, 2006. s. 246

⁸ Královská porcelánová manufaktura byla založena Fridrichem II. Velikým v roce 1763. Produkovala nejen kuchyňský, ale i dekorativní porcelán (vázy a sošky).

⁹ Tento způsob výroby byl již objeven v roce 1780 v Tournaii, kde byl ale recept na používanou hmotu dlouhodobě střežen a nesdílen s dalšími výrobci porcelánu. Objevy až na konci 19. století znamenaly rozšíření způsobu této výroby. Diviš, J. *Evropský porcelán.* Artia, Praha 1985. s. 127

výrobní v období před 1. světovou válkou.¹⁰ Přestože nebylo možné odstranit (a to i na tehdejší dobu vysoké zastoupení) ruční práce z procesu výroby, snaha o její zlevnění se projevila na postupném zvyšování zastoupení žen ve výrobě.

V úspěšnosti a konkurenceschopnosti podniků hrálo roli široké spektrum faktorů. Blízkost naleziště kaolínu a jeho kvalita, dostupnost dřeva a později uhlí, které se využívalo na vypalování porcelánu, možnost napojení na levnou vodní nebo železniční dopravu, která nadále snížila náklady na expedici a dostupnost kvalifikované a pokud možno levné práce. V místech, která splňovala tyto požadavky, tak vznikala celá porcelánová města (například německé město Selb). Horní Franky, Karlovarsko a části Slezska se staly novými prosperujícími centry výroby porcelánu ve střední Evropě, protože splňovala výše uvedená kritéria.¹¹

Tyto předpoklady splňoval zejména geograficky český porcelánový průmysl. Zevrubně situaci porcelánového průmyslu v předválečném a poválečném Československu popsal a porovnal bankéř a dlouhodobý člen správní rady v této práci popisované porcelánce Bratří Benediktů - Josef Geduldiger Bělský. Technologickou zaostalost, která měla zřejmě počátky v pozdějším zakořenění produkce porcelánu na našem území a vcelku dlouho trvajícím, státem dodržovaným, monopolem vídeňských porcelánek¹², dokázali výrobci dlouhodobě kompenzovat výrazně levnější pracovní silou (až o 30 % levnější), aniž by se to projevilo na kvalitě výrobků. V Rakousku/Rakousku-Uhersku nebyly Čechy jedinou oblastí zaměřující se na porcelánovou výrobu, ale byly to právě České země, které měly suverénně největší koncentraci porcelánové produkce v monarchii. V roce 1913 zde bylo 58 porcelánek s kapacitou 17 993 m³¹³ a 328 dekoračních podniků. Celý sektor tak na českém území zaměstnával až 12 tisíc lidí.¹⁴ Téměř 45 % produkce porcelánu vyrobeném na území Československé

¹⁰ Marchand, S. *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press 2022, s. 254

¹¹ Ibidem, Marchand, s. 249

¹² Geduldiger, J., *Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]*. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

¹³ Tento údaj pojednává o sečtené výpalné kapacitě pecí.

¹⁴ Trömel, W. *Kartell und Preisbildung in der deutschen Geschirr- und Luxusporzellanindustrie*. Nakladatel neuveden, Místo vydání neznámé. 1926 str. 20

republiky šlo na domácí trh Rakouska-Uherska.¹⁵ České země a později Československo mělo především dominantní pozici na trhu s kvalitním kaolinem. Dostatečná domácí těžba kaolinu a uhlí umožňovala relativně stabilní a dostupné zásobení podniků materiály potřebných k výrobě během i po válce. Produkce takto velkého průmyslu výrazně převyšovala domácí spotřebu porcelánu, a proto byly továrny orientovány na export. Zatímco v Německu domácí poptávka činila 60 % produkce, v Československu to bylo jen 40 %.¹⁶ Drastické zmenšení trhu a protekcionistické chování nových států po konci 1. světové války mělo za důsledek zmenšení počtu operujících porcelánek v Československu (celkem 12 podniků) – kapacitou se československý porcelánový průmysl nedokázal vrátit na předválečnou hodnotu ani v 30. letech.¹⁷ Český porcelán mohl díky zmíněným vlastnostem konkurovat jak německému, tak ke konci století zřetelně posilujícímu japonskému porcelánu na britských a severoamerických trzích. Závislost na exportu měla potencionálně i tragické následky pro celý sektor, protože v případě války, blokády, protekcionistického chování zahraničních států nebo silné Československé koruny byly vyhlídky na exportu upoutaných podniků pesimistické. Nejvýznamnější podniky při vzniku Československé republiky tak byly porcelánky v Dalovicích (Pröscholdt & Co.), Klášterci (Thun), Staré Roli (Altrohlau, Victoria) a Horním Slavkově (Haas a Czjžek), přičemž porcelánky Pröscholdt & Co, Thun a Victoria byly v a po roce 1918 připojeny do nově vzniklého koncernu EPIAG.

Vlastnictví porcelánek bylo v popisovaném období ve zvětšující se míře v soukromých rukou. Existovali zde i státem či královskou rodinou vlastnění producenti porcelánu a keramiky (v Rakousku to například byla vídeňská Porzellan Manufaktur Ludwigsburg). Tyto státní subjekty se od druhé poloviny 19. století nemohly těšit, jako tomu bylo v minulosti, garantovanému monopolnímu postavení a štědré finanční podpoře svých vlastníků. U těchto specifických výrobců panovala potřeba se dlouho držet starých až zastaralých honosných tvarů, dekorací a způsobů výroby, což vycházelo

¹⁵ Geduldiger, J. *Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]*. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

¹⁶ Ibidem, Geduldiger, J.

¹⁷ Ibidem Geduldiger, J.

nejen z již v té době dlouhé historické tradice, ale i kvůli svým vlastníkům, kteří měli větší zájem o tento specifický tvar a vzhled porcelánu. V českých zemích nebyla žádná státní nebo královská porcelánka – všechny podniky byly ve vlastnictví soukromníků. Charakteristické bylo pro toto období nadprůměrné začlenění židovských vlastníků.

Ve střední Evropě vysoce kompetitivní prostředí na domácích trzích, které mělo za následek prodej až za dumpingové ceny, vedlo k vytvoření kartelů výrobců porcelánu. Tyto kartely měly zajistit stabilizaci cen na domácím trhu, pokud možno zabránit vytvoření nové konkurence a lobovat za snížení cel na zahraničních trzích a za protekcionistická opatření státu vůči importovanému (a levnějšímu) porcelánu z ciziny. Toto postavení bylo vhodné i při obchodování s prostředníky (kteří také měli svůj vlastní retailový kartel). Prvním kartelem této doby (80. léta 19. století) byl německý Verband der keramischer Gewerke in Deutschland (Kartel výrobců keramiky v Německu). V Čechách byl vytvořen první kartel, s 24 členy, v roce 1889. Do konce století se sdružení výrobců sjednocovala – výsledkem bylo, že 90 % německých porcelánek bylo v roce 1908 členy stejné organizace.¹⁸ Ve 20. letech operovalo na našem území porcelánové sdružení „Omnia“, které se pro četné porušování vnitřních úmluv rozešlo v roce 1931.¹⁹ Omnia byla od roku 1934 nahrazena kartelem Porcella.²⁰

Jakkoliv pozitivně bylo zpětně pohlíženo na popisované období (od 50. let 19. století do začátku 1. světové války), nejednalo se o dobu kontinuálního růstu. Během popisované doby procházel porcelánový průmysl dynamickými obchodními cykly, které se odvíjely od světového hospodářského a politického vývoje. Války o sjednocení Německa se nevyhnutelně projevíly na objemu exportovaného porcelánu, avšak jejich propad nebyl natolik výrazný. Významnou hospodářskou událostí pro porcelánový průmysl byla Dlouhá deprese, která nastala po krachu na vídeňské burze v květnu 1873. Následky recese se pro německé a rakouské výrobce o to více zhoršily zaváděním

¹⁸ Marchand, S. *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press. 2022 s. 260

¹⁹ Kašpar, J., Šimáček, R. *Československé kartely: kartelový rejstřík s komentářem: kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelovaných firem a organizací*. Hospodářský rozhled, Praha 1938, s. 54.

²⁰ Archiv České národní Banky (dále AČNB) – fond *Pražská úvěrní banka v Praze*. Sign. PúB/1068/3,

ochranných obchodních cel v Evropě.²¹ Jedním z řešení se stal export do USA, kde předtím byl primárně zastoupen francouzský a britský porcelán. Expanze německého a rakouského porcelánu pokračovala nehledě na příchod japonského porcelánu na americký trh a paniku roku 1907 až do 1. světové války. Ne všechna protekcionistická opatření měla nuceně negativní vliv. Příkladem byl britský Merchandise Marks Act 1887 (Zákon o ochranných známkách zboží 1887), který měl chránit britské výrobce před zahraniční konkurencí.²² Importované zboží mělo mít vyznačené pravdivé místo původu. V případě porcelánových výrobků docházelo k úmyslné změně značení, které mělo spíše než o zemi původu lhát o výrobci.²³ Takováto opatření paradoxně pomohla prodeji, jelikož německý a rakousko-uherský porcelán byl považován za levnější, ale stále kvalitní.

Velká válka byla pohromou pro porcelánový průmysl nacházející se na území Ústředních mocností. Tyto podniky nemohly exportovat porcelán do Velké Británie a Francie, což byla tradičně důležitá odbytiště, ale taktéž podléhaly britské a francouzské námořní blokadě, která zamezovala vstup na severoamerické trhy. Část produkce byla přesměrována do neutrální severní Evropy a dalších neutrálních států, ale to nedokázalo ani částečně pokrýt předválečnou spotřebu zboží. Uvolněné místo těchto výrobců začala obsazovat japonská produkce. Průmysl se nevyhnutelně potýkal s nuceným odchodem mužské pracovní síly. Porcelán byl na výrobu velice náročný – téměř 40 % jeho prodejní hodnoty tvořily dělnické mzdy²⁴ a tato práce nešla jednoduše a zavčas nahradit. Řešení bylo nalezeno v dalším zvyšování zastoupení žen ve výrobě. Na sníženou spotřebu se podniky pokoušely reagovat přechodem na technický porcelán, či výrobou patriotického porcelánu (např. různými soškami vojáků a lodí, nebo porcelánu s dekoracemi zobrazující hrdinské vojáky a jejich činy). Největší problémy

²¹ Marchand, S. *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press. 2022 s. 245

²² Příčiny vzniku zákona můžeme hledat již v 50. letech 19. století, kdy se britská veřejnost domnívala, že levnější zahraniční výrobky se prodávají na domácím trhu s falešným značením původu, čímž měly vytlačovat v Británii produkované produkty. Harvey, O. 'Hidden' *British Protectionism: The Merchandise Marks Act 1887*. Londýn, 2021. Diplomová práce. London School of Economics and Political Science. s. 9

²³ Zejména začínající a menší porcelánky se snažily o věrohodné napodobení vzorů a značení slavných výrobců. Braunová, A. *Kouzlo keramiky a porcelánu*. Práce, Praha. 1978 s. 15

²⁴ Geduldiger, J., *Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]*. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28.12.1933

nepřinesla pro průmysl samotná válka, nýbrž její konec a s ním spojený rozpad zásobovacího systému, který mohl způsobit až několik měsíců trvající odstávky výroby.

4. Založení společnosti

Podpis notáře dr. Augusta Wiesenra u soudní kanceláře okresního soudu v Karlových Varech pod podpis jediného vlastníka společnosti „Bratři Benediktové Dvory“ Ing. Lea Benedikta a společníka a jednatele firmy „Porzellan Fabrik Meierhöfen Vormals Eberhart u. Co. Gesellschaft m.b.H“ Bertholda Mosera završil v úterý 25. 5. 1926²⁵ více než tříleté snažení těchto významných podnikatelů z Karlovarského kraje vytvořit fúzí novou akciovou společnost s více než 800 zaměstnanci.²⁶ Nová společnost se měla zaměřovat na výrobu porcelánu. Od tohoto dne se tak začala psát historie porcelánky „Spojené továrny na porcelán dříve Bratři Benediktové akciová společnost“ (dále Spojené továrny na porcelán). Spojily se tak dva porcelánové závody v příměstské, nemalou vzdálenost od Karlových Varů situované, obci Dvory. První písemně dochované zmínky o těchto snahách jsou z května roku 1923²⁷ ve zprávě od Lea Benedikta a Bertholda Mosera adresované České eskomptní bance.

V době jejich fúze byly obě porcelánky s relativně dlouholetou tradicí zasahující v případě Bratří Benediktů až do 80. let 19. století. V následujících kapitolách bude stručně popsána lokace těchto podniků, jejich vývoj a ekonomický stav před fúzí.

4.1. Dvory

Obec Dvory (německy Meierhöfen) se nachází tři kilometry od centra Karlových Varů. První písemné zmínky pocházejí z 16. století.²⁸ Hlavní průmyslový rozvoj se pro tuto obec odehrál v druhé polovině 19. století a pokračoval do 30. let 20. století. Do tohoto období byly Dvory malou vesnicí, kde většina obyvatel se živila jako zemědělci. Dnes je tato obec zaniklá a Dvory jsou tak městskou částí Karlových Varů.²⁹

25 Stání oblastní Archiv (dále již SoA) Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory*. Karton č. 1, **Illationserklärung 13. 2. 1925 s dodatky z 25. 5. 1926**

²⁶ Compass, *Finanzielles Jahrbuch* 1925. Band V: Tschechoslowakei, Roč 58,

²⁷ Ibidem. Karton č. 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

²⁸ Fikar, J., Foglar, A., & Klingorová, M. *Dvory. Karlovarské radniční listy*. 2011 roč. 15, č. 10, s. 24

²⁹ Dvory byly začleněny do Karlových Varů dne 29. 4. 1939 Fikar, J., Foglar, A., Klingorová, M. *Dvory. Karlovarské radniční listy*. 2011 roč. 15, č. 10, s. 25 [cit. 2023-16-4]. Dostupné z:

Průmyslový rozvoj Dvorů započal v roce 1857, kdy Ludwig Lewi Moser, rodák z Karlových Varů a první člen rozvětvené karlovarské rodiny Moserů, založil ryteckou dílnu a sklářskou huť. Tato huť byla světově známá svými kvalitními honosnými výrobky – testament kvality její výrobků je fakt, že sklárna se stala oficiálním dodavatelem pro císařský dvůr ve Vídni.³⁰ Její výrobky jako dar také obdržel například anglický král Edward VII. a perský Muhammad Alí Šáh.³¹

Dvory měly výhodnou pozici, neboť se nacházely v relativní blízkosti železniční trati vedoucí od roku 1870 přes Karlovy Vary až do Chebu, což umožňovalo jednodušší expedici výrobků. Výstavba nádraží v obci (zprovozněno v roce 1931) ještě více zjednodušila zvětšení množství expedovaných výrobků.

V rostoucích Dvorech se dále nacházela parní cihelna, pila, brusírna zrcadel a plavírna kaolinu. Největší firmou v obci (až do fúze porcelánek) byly strojírný a slévárny Ing. Adolfa Wolfa.³² Kromě porcelánky Bratří Benediktů a Eberhart existoval v obci podnik Franze Glasera „Kermaische Luxusartikel“, který se v 90. letech 19. století zaměřoval na výrobu drahé keramiky.³³

Vytvořením nových podniků v obci a její další rozvoj se projevil i na přírůstku obyvatel.³⁴ V roce 1869 zde bydlelo pouze 124 obyvatel. Počet rezidentů se do roku 1921 znásobil více než devatenáctkrát – 2373 lidí bydlelo v obci. Další docházeli do Dvorů z Karlových Varů a okolních vesnic za prací.

Obec Dvory se na začátku 20. století etablovala jako místo vhodné pro další podnikatelskou činnost v porcelánovém odvětví, jelikož zde byl dostatečný počet obyvatel pracujících v porcelánovém sektoru. Chodovský potok (německy Chodaubache) přiváděl dostatečné množství vody, která byla využívána pro provoz vybavení továren a výrobě jejich produktů. Průmyslové využití

³⁰ Fikar, J. *Karlovarská předměstí*. Vyd. 1. Vydáno vlastním nákladem, Karlovy Vary. 2014 s. 36

³¹ Ibidem, Fikar, J. *Karlovarská předměstí*. s. 36

³² Fikar, J., Foglar, A., Klingorová, M. Dvory. *Karlovarské radniční listy*. 2011 roč. 15, č. 10, s. 25

³³ Weinmann, J. *Egerländer Porzellan und Steingut 1792-1945: Handbuch für Sammler und Freunde des deutschen westböhmisches Antikporzellans*. Vyd. 2. Nakladatel není známý, Männerdorf. 2000 s. 80

³⁴ Ve Dvorech se nacházela jezdecká škola. V červnu 1899 zde byla otevřena dostihová dráha, která zde působí dodnes.

tohoto vodního zdroje se projevilo v jeho znečištění, kdy do Chodovského potoka byly vypouštěny odpadní vody.³⁵

4.2. Bratři Benediktové Dvory

Počátky porcelánky Bratří Benediktů se datují do roku 1882, kdy bratři Natan, Filip a Vít Benedikt začali skupovat od soukromníků, obce Dvory a města Lokte pozemky situované ve Dvorech jižně od silnice Karlovy Vary – Loket. O dřívější historii rodiny Benediktů není mnoho známo. Bratři, patřící ke karlovarské rodině bankéřů, zde od roku 1883 započali s výstavbou továrny na porcelán.³⁶ Dno výrobků porcelánky bylo označeno srdíčkem ve znaku a stylizovanými iniciálami GB. Znak firmy prošel během řady let značným počtem změn, avšak základní motiv srdce a iniciálu zůstal stejný dodnes.

Z období od založení firmy v 80. letech 19. století až do 20. let 20. století se mnoho materiálů nedochovalo – dvě tržové smlouvy, kvitance, technická dokumentace týkající se zařízení na odtok odpadové vody a znečišťování Chodovského potoka odpadní vodou. Nejvýznamněji dochovanou pozůstalostí je svolení okresního hejtmantství Karlovy Vary k užívání štítu „Císařského orla“ z 9. 2. 1899.³⁷ Prakticky jediným zdrojem informací o stavu a fungování společnosti je zachovaná zpráva vlastníků firmy pro Českou Eskomptní banku z roku 1923.

Pro výrobu porcelánu byly dvě nejdůležitější suroviny – kaolin a uhlí. Černé uhlí se používalo pro provoz parních strojů a pak zejména k výhřevu pecí. V těchto pecích, kde byl vypalován porcelán, musela dosáhnout teplota až 1400 °C,³⁸ a proto bylo používáno kvalitní černé uhlí s vysokou výhřevností. Továrna byla ve výhodě, neboť se nacházela v blízkosti těžebních oblastí Sokolov a Loket, odkud se uhlí dováželo do Karlových Varů po železnici. Menší zdroje uhlí se nacházely

³⁵ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory*. Karton č. 4, **Zpráva o zřízení zařízení na odtok odpadové vody 1912**

³⁶ Fikar, J. *Karlovarské rodiny*. Vlastním nákladem, Karlovy Vary. 2015 s. 104

³⁷ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory*. , Karton číslo 1, **Svolení okresního hejtmantství Karlovy Vary k užívání štítu „Císařského orla“ 1899**

³⁸ Chládek, J., Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Nakladatelství technické literatury, Praha 1991 s. 122

v nedaleké vesnici Počerny.³⁹ Primárními zdroji kaolínu (dobově taktéž nazývaným bílým zlatem)⁴⁰ byla ložiska v okolí Sedlce, přičemž méně kvalitní kaolin mohl být získáván v oblastech v okolí Dvorů (Počerny). Kaolin vytěžený v okolí města Sedlec byl považován za velice atraktivní pro kuchyňský porcelán, neboť neobsahoval oxidů železa a titanu⁴¹, které při výpalu zabarvují porcelánovou hmotu do hněda.⁴² Nakoupený kaolín se dovážel od těžařů ke zpracování firemními nákladními automobily.⁴³ Surový kaolín byl pro další využití zpracováván v podnikové plavárně a poté v drtárně a lisovně.

Po vyplacení podílu svým dvěma bratrům po 240 000 rakouských korun, stal se Vít Benedikt v roce 1907 jediným majitelem továrny. Po smrti Víta se o firmy začali starat jeho synové Otto a Leo Benedikt.⁴⁴ V roce 1918 Otto Benedikt skonal a jeho bratr Leo se tak stal jediným vlastníkem porcelánky.

Během své existence továrna několikrát vyhořela. Po požáru v roce 1920 byla část vybavení obnovena, což se pozitivně projevilo na stáří a modernitě jejího vybavení.⁴⁵

V roce 1923 tak měla továrna k dispozici pozemky o rozloze „10 jiter“, neboli 6 hektarů, přičemž jen asi 12 % bylo pokryto budovami, takže zde byl dostatek území pro další rozšíření výrobních prostorů podniku.⁴⁶

Továrna měla čtyři uhelné velké pece po 104 m³, jednu pec o objemu 70 m³, přičemž zde bylo místo pro dalších šest pecí se jednotlivou kapacitou 100 m³. Ve vlastnictví firmy byly dva parní stroje o výkonu 150 a 200 koní, tři kotle, pět elektrických výtahů, dvě tavící pece nejmodernějších systémů.

39 Fikar, J., Foglar, A. Počerny. *Karlovarské radniční listy*. 2011 roč. 15, č. 12, s. 25

40 Fikar, J. *Karlovarská předměstí*. Vyd. 1. Vydáno vlastním nákladem, Karlovy Vary. 2014 s. 56

41 Chládek, J., Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Praha. Nakladatelství technické literatury. 1991 s. 91

42 Geduldiger, J., *Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin* [přednáška]. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

43 SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

44 Weinmann, J. *Egerländer Porzellan und Steingut 1792-1945: Handbuch für Sammler und Freunde des deutschen westböhmisches Antikporzellans*. Vyd. 2. Männerdorf. Nakladatel není známý. 2000 s. 80

45 SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

46 Ibidem, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

Společnosti dále patřila kaolinová tavírna a bohaté zásoby forem i modelů. V roce 1918 zde pracovalo 400 zaměstnanců.⁴⁷ V podniku se dle údajů z roku 1909 vyráběly stolovací servisy, hrnky a plivátka, přičemž export byl zaměřen na severní a jižní Ameriku a Německo.⁴⁸ V roce 1923 byly produkty popisovány jako spotřební a luxusní zboží.⁴⁹

V roce 1919 obrat činil 5 milionů Kč, v roce 1920 8.9 milionů Kč, v roce 1921 14 milionů Kč a v roce 1922 8.6 milionů Kč. Dostupné materiály nedokládají zastavení výroby v porcelánce během válečného období. Výrazné zvýšení produkce porcelánu v období 1919-1921 bylo pozitivně ovlivněno zvětšením poptávky následující poválečnou hospodářskou obnovu a znehodnocením koruny, což pomohlo produktům na zahraničních trzích.⁵⁰ Propad v roce 1922 lze hledat v Rašínově deflační politice, která se negativně dopadala na porcelánku, jenž většinu svých výrobků exportovala.⁵¹ Hrubý zisk byl za rok 1921 a 1922 (dohromady) 2.2 milionů Kč.⁵²

4.3. Porzellan Fabrik Meierhöfen Vormals Eberhart u. Co. Gesellschaft m.b.H

Tato výrazně menší a mladší porcelánka a společnost s ručeným omezeným, byla založena v roce 1898 karlovarským rodákem Ottem Moserem a bratry Felixem a Hugem Moserem, kteří se předtím pohybovali na londýnských trzích, pod názvem Moser Brothers/Britannia-Porcelain Works Meierhöfen.⁵³ Zakladatelé byli součástí rozvětvené rodiny Moserů, která se proslavila zejména svým působením ve sklářském průmyslu. Objekt továrny se nacházel v dnešní Chebské ulici naproti železniční stanici Dvory.⁵⁴ Obdobně jako u porcelánky Bratří Benediktů, velmi malé množství dokumentů se dochovalo z jejího fungování od jejího vzniku do 20. let 20. století.

⁴⁷ *Compass. Finanzielles Jahrbuch 1918. Band IV: Österreich-Ungarn.* Roč. 51

⁴⁸ Verzeichniss der Export-Firmen des Egerer Kammer-Bezirktes (Nordwestböhmen) nach Gruppen und Klassen geordnet mit Angabe der Export-Artikel und Exportrichtung. Eger: Handels- und Gewerbekammer, 1896, s. 96.

⁴⁹ *Compass. Finanzielles Jahrbuch 1923. Band V: Tschechoslowakei.* Roč. 56, Praha 1923 s. 172

⁵⁰ Geduldiger, J., *Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin* [přednáška]. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

⁵¹ Průcha, V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, 1. díl, Doplněk, Brno 2004 s. 63

⁵² SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratří Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Gründerbericht**

⁵³ Fikar, J. *Karlovarské rodiny.* Vyd. 1. Nakladatel není známý, Místo vydání neznámé. 2015. s. 104

⁵⁴ Obě porcelánky tak byly od sebe vzdáleny méně než 300 metrů.

Ludwig Eberhart, fabrikant ze Staré Role, odkoupil podnik v roce 1912 od bratrů Moserových a přejmenoval ho na „Eberhart & Co.“ Vlastnictví se opětovně změnilo v roce 1918. Firma Bratři Benediktové, tehdy vlastněná jediným vlastníkem – Ing. Leem Benediktem, odkoupila podnik, který byl přejmenován na „Porzellan Fabrik Meierhöfen Vormals Eberhart u. Co. Gesellschaft m.b.H.“ (dále jen Eberhart).⁵⁵ Jednatel a správcem se stal Berthold Moser. Berthold byl synem zakladatele firmy, Otty Mosera. Jeho matka Emma Benediktová byla sestrou Lea Benedikta. Leo Benedikt byl tedy strýcem Bertholda Mosera.

Společnost měla dle zprávy zakladatelů, která pojednávala o základních vlastnostech a historii podniku, v roce 1923 k dispozici tři pece o přibližném objemu 80 m² a byl zde prostor pro vybudování čtvrté pece.⁵⁶ Podnik byl vybaven parním vytápěním, vytápěním vzduchem a záložní parní elektrárnou. Celý podnik byl elektrifikován. Areál továrny byl vybaven dedikovanými kancelářskými budovami. Informace o produktech společnosti do období fúze se nedochovaly. Porcelánka Eberhart byla v době počátku procesu fúze výrazně menším podnikem, který postrádal nejen výrobní kapacity, ale i zařízení na zpracování a přípravu kaolinové směsi. Informace o specifikách produktů se v období před fúzí nedochovaly.

Obrat činil v roce 1919 390 tisíc Kč. Takto nízký obrat lze vysvětlit zahájením provozu až v průběhu roku. Leo Benedikt ve zprávě pro Českou eskomptní banku uvedl, že podnik byl během války uzavřen.⁵⁷ Lze se tedy domnívat, že od války, přes odkoupení porcelánky Leem Benediktem v roce 1918, byla výroba zastavena až do průběhu roku 1919. V roce byl obrat 1920 3.69 milionů Kč, v roce 1921 4.9 milionů Kč, a v roce 1922 4.7 milionů Kč. Důvody výrazného zvýšených obrátů jsou obdobné jako u společnosti Benedikt – poválečná hospodářská obnova a devalvace měny. Hrubý zisk byl za rok 1921 a 1922 (společně) 315 tisíc Kč.⁵⁸

55 Weinmann, J. *Egerländer Porzellan und Steingut 1792-1945: Handbuch für Sammler und Freunde des deutschen westböhmisches Antikporzellans*. Vyd. 2. Nakladatel není známý, Männerdorf. 2000. s. 80

56 SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Gründerbericht**

57 Ibidem, Karton číslo 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

58 Ibidem, Karton číslo 1., **Gründerbericht**

4.4. Fúze podniků

První dochovaný dokument týkající se připravované fúze porcelánky Bratři Benediktové Dvory a Porzellan Fabrik Meierhöfen Vormals Eberhart a vytvoření akciové společnosti pochází z května 1923.⁵⁹ Ve zprávě adresované České eskomptní bance a úvěrnímu ústavu v Praze jednatele účastnících firem Leo Benedikt a Berthold Moser navrhovali na základě předchozích provedených ústních dohod splnutí firem a vytvoření akciové společnosti.

Lze se domnívat, že nad fúzí bylo uvažováno při odkoupení porcelánky Eberhart Leem Benediktem v roce 1918. Dostupné zdroje nedokážou doložit, proč došlo k fúzi po více než 5 letech, během kterých byla porcelánka bratří Benediktů a Eberhart ve vlastnictví stejného majitele. Vysvětlení pro tuto prodlevu lze nejpravděpodobněji najít ve dvou zástupných důvodech – v hospodářsko-politické situaci nově vzniklého Československa mezi lety 1918–1921 a ve vnitřních důvodech slučovaných podniků. Horečná inflace pokračující po skončení války, Rašínova deflační politika, zásobovací krize a separatistické pokusy českých Němců v roce 1918⁶⁰ by mohly poskytnout vysvětlení pro hospodářsko-sociální problémy. Tato odůvodnění nemohou sama vysvětlit pozdější datum fúze, neboť ostatní porcelánky (Spojené továrny na porcelán Union) byly vytvořeny fúzí v tomto náročném období. Dle dochovaných materiálů tak důvody pro posunutí zahájení fúze byl zmiňovaný požár v roce 1920 v porcelánce bratří Benediktů a pozdější zahájení výroby v porcelánce Eberhart.

Snaha o fúzi těchto vlastnický propojených a vzdálenostně blízkých (téměř sousedících) podniků není ojedinělá v československém poválečném porcelánovém průmyslu. Příkladem podobných fúzí bylo vytvoření akciové společnosti Spojených továren na porcelán Union (dále Unie porcelánu) v roce 1919. Společnost byla vytvořena z porcelánky Ernst Wahlis (nacházející se v Trnovanech u

⁵⁹ Ibidem, Karton číslo 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

⁶⁰ Němci žijící v Karlových Varech založili Německou okresní radu, která 30. října vyhlásila Karlovy Vary za součást provincie Deutschböhmen. Karlovy Vary byly obsazeny československými oddíly až 12. prosince 1918. Beran, J. a kol., *Dějiny Karlovarského kraje*. HB Print, Cheb. 2004 s. 133

Teplíc) a dvou menších porcelánek z Klášterce – Gottfried & Vielgut a Vielgut & Tuma.⁶¹ Významnější bylo vytvoření porcelánového koncernu Erste böhmische Porzellanindustrie A. G. v roce 1918⁶² (dále již jako EPIAG⁶³), který se postupně po svém založení stal největším koncernem podnikajícím v porcelánovém průmyslu v meziválečném Československu.⁶⁴ Snaha Lea Benedikta, jediného vlastníka popisovaných porcelánek, pro fúzi odpovídá tak trendům, kdy se porcelánové společnosti slučovaly a splývaly, aby mohly zlepšit svoji pozici při jednání s bankami (tedy jednodušeji zajistit půjčky nutné pro investice a rozšiřování výroby) a celkově lépe konkurovat čím dál tvrdší zahraniční a domácí konkurenci. Splynutí společností bratří Benediktů a Eberhart by také umožnilo zmenšení potřebné byrokracie a snížit cenu surovinových nákladů množstevním nákupem. Blízká vzájemná poloha umožňovala o to jednodušší sjednocení. Na základě dostupných informací a současného stavu bádání nelze tvrdit, že společnost byla vytvořena s úmyslem na následující fúzi s dalším porcelánovým koncernem (například EPIAG).⁶⁵ Tomuto úmyslu by mohla nasvědčovat přítomnost některého ze zakládajících členů Spojených továren na porcelán ve správní radě jiných porcelánových výrobců v době jednání mezi bankou a Leem Benediktem. Nikdo z představenstva v době zakládání nebyl členem správních rad dalších porcelánek. Pozdější členství například např. Lea Benedikta (a dalších) ve správní radě EPIAGu⁶⁶ a Unii Porcelánu⁶⁷ lze vysvětlit jeho zapojením do struktur Anglo-československé banky v Praze (dále jako Anglo banka⁶⁸),⁶⁹ skrz kterou se jakožto člen se zkušenostmi v porcelánové výrobě, podílel na řízení dalších porcelánových koncernů, na kterých měla banka účast.⁷⁰

⁶¹ Knápek, Z. *Rukověť sběratele porcelánu*. Rubico, Olomouc. 2003 s. 70

⁶² Kašpar, J. *Československé bursovní papíry 1928-1929*. Nakladatel neuveden, Praha. 1928 s. 214

⁶³ EPIAG byl do roku 1920 nazýván Oepiag (taktéž Öpiag), což pramenilo z původního názvu společnosti - Österreichische Porzellanindustrie

⁶⁴ PIRKENHAMMER-PORZELLAN. [cit. 2024- 12- 3] Dostupné z: <http://www.pirkenhammer.de/fabrik/porzellan.htm>

⁶⁵ Zejména s koncernem EPIAG

⁶⁶ Kašpar, J. *Československé bursovní papíry 1928-1929*. Nakladatel neuveden, Praha. 1928 s. 214

⁶⁷ Compass. *Finanzielles Jahrbuch 1926*, Band II: Tschechoslowakei. Roč. 59

⁶⁸ V práci bude používáno termínu Anglo banka i po roce 1930, kdy byla vytvořena Anglo-československá a Pražská úvěrní banka

⁶⁹ Leo Benedikt byl veden v roce uváděn jako člen správní rady Anglo banky. *Národní osvobození*. Pokrok, Praha. 23. 5. 1926, 3(141), s. 19

⁷⁰ Součástí průmyslového koncernu Anglo-československé banky se EPIAG stal v roce 1924, Unie porcelánu v roce 1926.

Účast Eskomptní banky na fúzi, druhé nejsilnější banky v meziválečném Československu, neodpovídala vzorku jejího počínání v tomto období. Eskomptní banka se velmi výrazně podílela na zakladatelské činnosti u (vedením pečlivě selektovaných) perspektivních oborů⁷¹, ale její účast na porcelánovém průmyslu byla ojedinělá. Vysvětlení pro počínání Eskomptní banky se možná nachází v jejím fondu v archivu České národní banky. Při psaní této bakalářské práce byl tento fond ale nedostupný. Není možné přesně určit, proč se Leo Benedikt rozhodl pro zvolení Eskomptní banky. Při výběru bank se mohla jevit vhodná Česká banka Union, která se podílela na založení porcelánky Bohemia (Nová Role) v roce 1921.⁷² Česká banka Union byla (jako největší německý peněžní ústav v zemi⁷³ se zkušeností v porcelánu) vhodným kandidátem na volbu. Zkušenosti s porcelánový průmyslem měla také Česká průmyslová a hospodářská banka v Praze, která získala po Hospodářské bance účast v Unii porcelánu.⁷⁴ Česká průmyslová a hospodářská banka byla ale primárně národnostně česká,⁷⁵ což v případě německého žida⁷⁶ Lea Benedikta mohl být faktor, který mohl odrazovat proti volbě tohoto peněžního ústavu. Další bankou vhodnou pro účast na fúzi byla Anglo banka, která v roce 1923 prováděla sanaci koncernu EPIAG, přičemž od roku 1924 byl EPIAG uváděn jako součást průmyslového koncernu zmíněné banky. Dle dostupných informací se k němu dostala banka při sanaci, přičemž samotná porcelánka patřila původně do koncernu Internationale Handelsbank.⁷⁷ Nejvhodnějším kandidátem se zpětně jeví jako Anglo banka. Anglo banka sice nebyla primárně průmyslovou bankou, ale porcelánoví výrobci mohli využít její exportní povahy a kontaktů ve Velké Británii a USA. Po získání EPIAGu se Anglo banka rozhodla pro další akvizici porcelánek – v roce 1926 se součástí jejího koncernu stala Unie porcelánu a v roce 1929 i popisované Spojené

⁷¹ Vencovský, F. *Dějiny bankovníctví v Českých zemích*. Vyd. 1. Bankovní institut, Praha. 1999 s. 319

⁷² Compass. *Finanzielles Jahrbuch 1922: Tschechoslowakei, Jugoslawien*. Roč. 55,

⁷³ Vencovský, F. *Dějiny bankovníctví v Českých zemích*. Vyd. 1. Bankovní institut, Praha. 1999 s. 324

⁷⁴ Česká průmyslová a hospodářská banka získala Unii porcelánu po Hospodářské úvěrové bance a nelze tak vnímat přítomnost porcelánových výrobců v její průmyslovém koncernu za úmyslnou strategii na získání přítomnosti v porcelánovém odvětví.

⁷⁵ Vencovský, F. *Dějiny bankovníctví v Českých zemích*. Vyd. 1. Bankovní institut, Praha. 1999 s. 307

⁷⁶ O jeho židovském vyznání svědčí jeho nekrolog v Týdenníku českých pokrokových židů. *Rozvoj: týdeník českých pokrokových židů*. Pardubice: Lev Vohryzek, 8. 4. 1938, 45(14), s. 5.

⁷⁷ Kašpar, J. *Československé bursovní papíry 1928-1929*. Nakladatel neuveden, Praha. 1928 s. 214

továrny na porcelán. Účast Eskomptní banky autor vnímá jako její pokus o vkročení na porcelánový trh, který avšak dlouho nevydržel.

V chronologicky prvních dochovaných, ale kvůli své podobě při vlastním založení spíše již finalizačních návrzích, pro Eskomptní banku navrhoval Ing. Leo Benedikt a Berthold Moser převést do nové společnosti továrnu a kaolínku Bratří Benediktů, včetně veškerého příslušenství, zákazníků, obchodního zařízení a pozemků. U porcelánky Eberhart nebylo rozhodnuto o způsobu převedení. Dle prvního návrhu měl být ze společnosti Eberhart převeden veškerý majetek, a to včetně základního kapitálu o výši 450 tisíc Kč (porcelánka Eberhart byla společností s ručením omezeným), který měl být převzat výměnou za akcie o uvedené hodnotě. Likvidace společnosti měla připadnout nově vytvořené akciové společnosti. Dle druhého návrhu měl být pouze převzat majetek s výjimkou neuhrazených účtů a zásob v účetních hodnotách, přičemž likvidace s.r.o. by připadla jejím společníkům, kteří by museli uhradit závazky a případné daňové nedoplatky z vlastních zdrojů.⁷⁸

Nově vznikající společnost měla převodem ze dvou porcelánek získat do vlastnictví nemovitosti s celým vybavením – pece, vypalovací systémy, strojní zařízení a jejich příslušenství. Dále měla získat obchodní předměty patřící oběma zanikajícím společnostem, které sloužily k výrobě a distribuci porcelánu – formy, modely, nářadí, vybavení kanceláří, koně, valníky, automobily atd. Převod se měl vztahovat i na zásoby materiálu, lisované materiály, barevné tisky, barvy, hotové výrobky a polotovary. Veškeré ochranné známky a jiná práva průmyslového vlastnictví, receptury, rejstříky zákazníků, kalkulační knihy atd. měly být převedeny. Vznikající společnost tak mohla používat při podnikání název společnosti Bratří Benediktové/Gebrüder Benedikt s přídomkem a.s. (v němčině Aktiengesellschaft – AG).⁷⁹

Základní kapitál nové společnosti byl v návrhu stanoven na 6 milionů Kč a všechny akcie tak měly být vydávány dvěma zanikajícími firmami jako protiplnění za zmíněné nepeněžitě vklady. Leo

⁷⁸ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratří Benediktové a spol., Dvory*. Karton č. 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

⁷⁹ Ibidem, Karton č. 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

Benedikt a Berthold Moser se v návrhu chtěli zavázat v pokračování rozšiřování výrobních a skladovacích kapacit. Částka těchto a dalších představovaných investic měla přesáhnout 1.2 milionů Kč. Informace, zdali tento závazek byl součástí finální dohody s Eskomptní bankou, se nedochovaly.

Návrh pro Eskomptní banku řešil i otázku řízení a managementu nové společnosti. Ing. Leo Benedikt se měl stát generálním ředitelem společnosti. Jeho příbuzný, Berthold Moser, měl jako jednatel převzít řízení společnosti s prokurou. Tento návrh tedy ukazuje, že vlastníci nabídli při vytváření nové společnosti pozici prezidenta (ředitele) společnosti osobě na banku napojenou a jednalo se tak o výrazný ústupek. Leo Benedikt a Berthold Moser měli za jejich práci pobírat pevný čistý měsíční plat ve výši 18 tisíc Kč.⁸⁰

Správní rada společnosti se měla skládat z pěti až sedmi členů, z nichž dva až tři měli být vybráni Eskomptní bankou, další 2–3 měli být vybráni společností Benedikt. Autoři návrhu vytvoření akciové společnosti pro Eskomptní banku připouštěli možnost vybrání jednoho člena správní rady z nestraničských kruhů – neboli nezávislých akcionářů.⁸¹ Nezávislý člen správní rady nikdy ve zkoumané historii nebyl vybrán, neboť nebylo nestranných akcionářů. O řízení akciové společnosti se měl starat trojčlenný výbor představenstva.

V případě podepsání této smlouvy se měla Eskomptní banka zavázat k poskytnutí provozního úvěru od 2.5 do 3 milionů Kč (částka se měla do podepsání specifikovat). Za svoji činnost při tvoření akciové společnosti měla Eskomptní banka obdržet provizi ve výši 90 tisíc Kč.⁸²

Návrh adresovaný Eskomptní bance tak nastolil základní osnovy činnosti, která vyvrcholila vytvořením Spojených továren na porcelán. Nejedná se o finální dokument, neboť byla snížena výše základního kapitálu společnosti, došlo k upřesnění poskytované půjčky (otázka úvěru byla řešena separátně později v období roku 1925⁸³), do tvořené společnosti byly přidány pozemky ze

80 Ibidem, Karton číslo 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

81 Ibidem, Karton číslo 1., **Gründerbericht (bez datace)**

82 Ibidem, Karton číslo 1., **Gründerbericht (bez datace)**

83 Ibidem, Karton číslo 2, **Dopis Lea Benedikta pro Českou eskomptní banku pojednávající o dosažení dohody s bankou o půjčce z 24. 6. 1925**

soukromého vlastnictví Lea Benedikta⁸⁴ a datum vytvoření společnosti bylo z nejasných důvodů několikrát posunuto. Základní principy řízení firmy, převedení majetku bez převedení dluhů, struktura valné hromady (složení z reprezentantů banky a Lea Benedikta/Bertholda Mosera), platy a firemní postavení Lea Benedikta a Bertholda Mosera již změněny nebyly.

Další jednání týkající se uvedeného návrhu se nedochovala, ale Česká eskomptní banka, jak bylo navrženo v uvedeném dokumentu, podala na Ministerstvo vnitra na začátku roku 1924 žádost (jako koncesionáři) o udělení konečného povolení k založení akciové společnosti s názvem „Spojené továrny na porcelán Dvory dříve Bratři Benediktové a.s.“ (Vereinigste Porzellanfabrik Meierhöfen vormals Gebrüder Benedikt AG).⁸⁵

Tato žádost byla také definitivním potvrzením základního kapitálu, neboť v předchozích dokumentech se tato částka během jednání měnila. Od této zprávy zůstal stanovený základní kapitál stejný (až do sanace ve 30. letech). Kapitál byl stanoven na 5 milionů Kč (oproti původně navrhovaným 6 milionům Kč) a byl rozdělen na 12 500 akcií o jmenovité hodnotě 400 Kč. Fúzovaná porcelánka Bratří Benediktů měla celkovou hodnotu 4.15 milionů Kč. Porcelánka Porzellanfabrik Meierhöfen vormals Eberhart měla vložit majetek ve výši 450 tisíc Kč.⁸⁶

Ve zprávě zakladatelů jsou podrobně rozebrány převáděné pozemky do nové akciové společnosti.⁸⁷ Dle zprávy zakladatelů firma Bratří Benediktů měla pozemky ve Dvorech (celkem 13), v Jenišově (celkem tři) a jeden pozemek v Počernech. Cena těchto pozemků, staveb a vybavení činila 3.295 milionů Kč. Ve Dvorech firma vlastnila dvě výrobní budovy, strojírnu, plavírnu kaolinu, strojočnu, tři stavební pozemky s obytnými/kancelářskými budovami, dvě stavební parcely se sušárnou a jednu sušící pec, jednu louku a příjezdovou cestu. V Jenišově vlastnila sklad, park a

84 Ibidem, Karton číslo 1., **Gründerbericht (bez datace)**

85 Ibidem, Karton číslo 1, **Žádost České eskomptní banky, zastupující Lea Benedikta a Bertholda Mosera, o udělení konečného povolení k založení akciové společnosti**

86 Ibidem, Karton číslo 1, **Žádost České eskomptní banky, zastupující Lea Benedikta a Bertholda Mosera, o udělení konečného povolení k založení akciové společnosti**

87 Ibidem, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

stavební parcelu se sušárnou. V Počernech patřila porcelánce velká louka.⁸⁸ Ing. Leo Benedikt vložil do podniku své soukromé pozemky ve Dvorech (pole) a Počernách (louka) v hodnotě 35 tisíc Kč.⁸⁹ Porcelánka Eberhart vlastnila všechny své pozemky ve Dvorech – tovární objekt, maštal, pole a dva parky. Cena těchto pozemků a staveb, vybavení atd. činila 450 tisíc Kč⁹⁰.

Ve zprávě je definitivně potvrzeno, zdali budou společnosti převedeny bez zatížení. Porcelánka Bratří Benediktů a pozemky vložené Ing. Benediktem se měly převést na akciovou společnost bez jakýkoliv dluhů a dalších zatížení. Původní vlastníci (v obou případech Ing. Benedikt) tak měli dluhy uhradit z vlastních zdrojů. Porcelánka Eberhart měla být převedena se všemi aktivy a pasivy podle stavu k 30. 6. 1923. Důvody za tímto rozhodnutím (převést dluhy Eberhartu na nově vznikající firmu a neučinit tak stejně s porcelánkou Benedikt) jsou nejasné, neboť materiálů pojednávající o hospodářském stavu společností před fúzí se dochovalo velmi málo a z existujících dokumentů nelze věrohodně zrekonstruovat a zhodnotit stav firem.

Ministerstvo vnitra této podané žádosti o koncesi nevyhovělo.⁹¹ Při prozkoumání zpráv dodaných ministerstvu je zřejmé, že hrubý zisk, uvedený ve zprávě zakladatelů, nebyl totiž dle zákona o akciových společnostech (§ 9 zákona č. 175/1899) dostatečný pro posouzení bonity nadace – ministerstvo potřebovalo vědět, zdali jsou schopny vykázat i čistý zisk. Ministerstvo dále požadovalo úředně ověřit výpisy z pozemkové knihy, a to kvůli patrným opravám, které ale vznikly pravděpodobně chybou při opisu. Další výtkou ministerstva byla nutnost zřídit rezervní fond pro vznikající akciovou společnost. Všechny vznikající akciové společnosti a společnosti s ručeným omezeným (resp. její zakladatelé) musely dle zákona č. 465/1920 v době „*mimořádných poměrů*“ prokázat, že upisovatelé akcií se zavázali převzít akcie v takové ceně, aby mohl být zřízen rezervní fond ke krytí možných ztrát ve výši 10 % „*akciového kapitálu hotově splaceného*“.⁹² Pokud takovýto

88Ibidem, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

89Ibidem, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

90Ibidem, Karton číslo 1, **Gründerbericht (bez datace)**

91Ibidem, 1. karton, **Dopis pro Lea Benedikta od České eskomptní banky z 6. 2. 1924**

92§4 Nařízení vlády republiky československé č. 465 ze dne 27. 7. 1920 o zřizování společností s.r.o. a společností akciových (komanditní na akcie), o zvyšování základního kapitálu těchto společností a zakládání pobočných ústavů. In:

fond nebyl založen, nebylo možné zapsat vznikající společnost do obchodního rejstříku. Ministerstvo vnitra, po dohodě s ministerstvem financí, mohlo udělat výjimku a takovýto fond nemusel být založen, avšak v případě Spojených továren na porcelán tomu tak učiněno nebylo.⁹³ Absence vytvoření takového fondu se tedy stala příčinou dalšího zpoždění oficiálního vytvoření společnosti.

Zpráva revizorů byla taktéž shledána za nevyhovující. Ve zprávě z 22. 12. 1923, podepsanou revizory Josefem Pfeifferem a A. Suchánkem z Obchodní a průmyslové komory v Chebu, auditori konstatují, že „*hodnoty uvedené ve zprávě zakladatelů se jeví jako plně oprávněné a že tedy základ vznikající společnosti lze považovat za zdravý*“.⁹⁴ Ministerstvo neshledalo zprávu zakladatelů za dostatečnou, přestože ji auditori za dostatečnou schválili. Ve zprávě revizorů nebyly uvedeny základy výpočtu pro vyměření ceny, což dle § 10 zákona č. 75/1899 bylo povinností revizorů uvádět ve své zprávě.⁹⁵

I přes nevyhovění žádosti o povolení zřízení akciové společnosti je patrné, že ministerstvo s touto nadací v zásadě souhlasilo a požadovalo pouze menší korektury a doplnění předložených dokumentů, tak aby odpovídaly zákonným požadavkům. Další komunikace s ministerstvem se nedochovala. Dochované schválení Ministerstva vnitra, které v listině z 19. prosince 1928 souhlasí s dodatkem ke stanovám (§10), odkazuje na původní znění stanov. Tyto stanovy byly schváleny ministerstvem 24. května 1924.⁹⁶

Dne 8. května 1925 byla firma Spojené továrny na porcelán definitivně vytvořena zápisem do obchodního rejstříku v Karlových Varech u notáře z Karlových Varů, Dr. Alerta Wiesnera. Podpis Bertholda Mosera, jako zástupce a jednatele firmy Eberhardt se připojil až 20. března 1926.⁹⁷ Příčiny

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1920, částka 96, s. 1119. Dostupný z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/096-1920.pdf>

⁹³ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.* 1. karton, **Dopis pro Lea Benedikta od České eskomptní banky z 6. 2. 1924**

⁹⁴Ibidem, Karton číslo 1, **Zpráva revisorů 22. 12. 1923**

⁹⁵ §10 Nařízení ministerstva vnitra, financí, obchod, práv a orby č. 175 ze dne 20. 9. 1899 o zřizování akciových a přeměňování akciových společností. In: *Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené*, 1899 částka 74, s.842–843. Dostupný z: <https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁹⁶SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **2. dodatek ke stanovám Spojených..., schválený výnosem ministerstva vnitra ze dne 24. května 1924.**

⁹⁷Ibidem, Karton číslo 1, **Příznání vlastnictví**

takto pozdního zápisu nejsou známé. Materiály ze zasedání první řádné valné hromady v roce 1926 dokazují, že datum vzniku společnosti se muselo opozdit. Původní stanovy společnosti byly nastaveny tak, že první hospodářský rok společnosti měl probíhat od zápisu v obchodním rejstříku až do 31. prosince 1924. Toto datum muselo být první řádnou valnou hromadou, konanou 15. září 1926, změněno na 31. prosince 1925.⁹⁸

Nová akciová společnost – Spojené továrny na porcelán se po horizontální fúzi splynutím porcelánek Bratří Benediktů a Eberhart stala největší továrnou v obci Dvory. Nová porcelánka převzala logo, které se tisklo na dno talířů v porcelánce Bratří Benediktů. Nedochovaly se žádné materiály, které by řešily, zdali se nabídka porcelánek spojila (pod jednotným logem) nebo sjednotila (v tomto případě mohla být pravděpodobně převedena výroba některých produktů z bývalé porcelánky Benedikt na Eberhart – kvůli menším pecím to mohly být výrobky s menší popularitou, což by mohlo odpovídat menším produkčním kapacitám). Do vzniklé porcelánky byl převeden veškerý majetek porcelánky Eberhart – tedy i se všema závazky a dluhy. Majetek z porcelánky Bratří Benediktů byl převeden bez jakýchkoliv dluhů a zatížení. Obdobně byl zapsán majetek vložený Leem Benediktem – bez zatížení.

Základní kapitál byl rozdělen na 12 500 akcií.⁹⁹ Cena jedna akcie tedy byla stanovena na 400 Kč za kus. Kapitál společnosti činil tak 5 milionů Kč. Původní návrh počítal s listinnými akciemi – pro tento účel tak vznikly fyzické návrhy akcií. Tyto fyzické cenné papíry měly být rozděleny do 4 kategorií podle ceny držení papírů – 400 Kč, 10 000 Kč, 20 000 Kč a 50 000 Kč (měly se používat i akcie hromadné).¹⁰⁰ K emisi těchto fyzických listin nakonec nedošlo a nadále se jednalo o akcie zaknihované. Akcionáři tak při zakládání společnosti byl Ing. Leo Benedikt (9940 akcií o hodnotě 3 976 000 Kč), Berthold Moser (1250 akcií o hodnotě 500 000 Kč), Česká eskomptní banka (1250 akcií o hodnotě 500 000 Kč), teplický fabrikant Sidney Riethof¹⁰¹ (20 akcií o hodnotě 8 000 Kč), Josef

⁹⁸Ibidem, Karton číslo 1, **Protokol první řádné valné hromady z 15. 9. 1926**

⁹⁹Ibidem, Karton číslo 1, **Návrh akciových listin, kuponů a talonů 1925**

¹⁰⁰Ibidem, Karton číslo 1, **Návrh akciových listin, kuponů a talonů 1925**

¹⁰¹Sidney Riethof se znal se zakladatelem, Leo Benediktem, neboť v roce 1920 byly oba členy správní rady společnosti Josefa Rindskopfa synové sklárny v Košťanech, Duchcově a Mstišově A.S.

Geduldiger Bělský (20 akcií o hodnotě 8 000 Kč) a Dr. Přemysl Hodáč (20 akcií o hodnotě 8 000 Kč).¹⁰² U tohoto výčtu je nutné chápat, že takto rozdělené akcie jsou dle stanov pro potřeby správní rady, kdy každý člen správní rady musel disponovat 20 akciemi. Eskomptní banka odkoupila méně akcií, než bylo navrhováno v počátečních jednáních s Leem Benediktem a Bertholdem Moserem.¹⁰³ První zasedání valné hromady se konalo již v den zapsání společnosti do obchodního rejstříku – 13. 2. 1925.¹⁰⁴ Na této radě byly odsouhlaseny stanovy. První řádná valná hromada zasedala až v roce 1926.

Dne 27. června 1925 bylo dodatečně dosaženo dohody s Českou eskomptní bankou ohledně půjčky pro podnik.¹⁰⁵ Poskytnutí úvěru pro vznikající akciovou společnost bylo již součástí jednání v roce 1923, avšak úvěr pro Spojené továrny na porcelán byl poskytnout až po jejím vytvoření v roce 1925. V dopise pro centrálu banky (v Praze) se Ing. Leo Benedikt odvolává na smlouvu s Eskomptní bankou, která se v archivním materiálu nedochovala a která mu umožňovala, jak právě učinil, požádat o poskytnutí půjčky až do výše 4 230 000 Kč.

Spojené továrny na porcelán se touto dohodou zavázaly platit provize za poskytnutý úvěr o celkové hodnotě 90 tisíc Kč, přičemž tato provize měla být rozdělena do tří částí a poslána 30. 6. a 31. 12. 1925 a 31. 6. 1926. Dále se továrny zavázaly, že po dobu čerpání úvěru měly všechny bankovní operace, zejména operace s běžnými účty, devizové operace a finanční operace, obstarávat výhradně prostřednictvím Eskomptní banky a že bez jejího předchozího souhlasu nesměly čerpat úvěry od jiných bank nebo peněžních ústavů v žádné formě a ani vystavovat vlastní směnky. Firma se tímto také zavázala, že osobám určeným bankou jako své zástupce, může nabídnout (po dobu trvání

102 Ibidem, Karton číslo 1, **Popis rozdělení akcií z roku 1925**

103 Dle prvotního dochovaného návrhu měla banka zakoupit akcie v hodnotě 1.8 milionů Kč. Ibidem, Karton č. 1, **Dopis od Lea Benedikta a Bertholda Mosera pro Českou eskomptní banku z 2. 5. 1923**

104 Ibidem, Karton číslo 1, **Zápis ze zasedání správní rady společnosti Gebrüder Benedikt A.G. konaná dne 13. února 1925 po ustavující valné hromadě této společnosti.**

105 Ibidem, Karton číslo 2, **Dopis Lea Benedikta České eskomptní bance z 27. 6. 1925**

úvěrového vztahu) funkci ředitele, revizora a náhradního revizora.¹⁰⁶ Nárok na směnečné právo měla banka pouze v případě, že úvěr přesáhne částku 4 230 000 Kč.

106 Ibidem, Karton číslo 2, Přeposlání dopisu od Lea Benedikta a doplnění filiálkou České eskomptní banky v Karlových Varech do centrály banky v Praze z 27. 6. 1925

5. Stanovy a jejich změny

Stanovy Spojených továren na porcelán jsou datovány dnem 24. května 1924,¹⁰⁷ kdyby byly odsouhlaseny Ministerstvem vnitra při schvalovacím procesu vytváření nové akciové společnosti. Ustanovující zasedání valné hromady, které se konalo v den oficiálního založení společnosti¹⁰⁸, tyto stanovy odsouhlasilo. Ve statutách jsou popsány základní informace o společnosti – všeobecné informace (účel, základní kapitál a jeho splacení, rezervní fond, zrušení společnosti a její likvidace). Dále také ustanovení základních orgánů společnosti (valná hromada, správní rada, revizoři) a jejich pravomoci a kompetence. Během zkoumaného období v letech 1923–1937 byly stanovy změněny v šesti bodech v celkem čtyřech vlnách. Dochovalo se celkové znění zakládajících stanov. Úpravy stanov a hlasování valné hromady nad těmito úpravami se zachovaly v plném znění v zápisech z jednání valné hromady.

5.1. Všeobecné stanovy

Akciová společnost vznikla dne 8. května 1925. Oficiální název zněl:

německy: *Vereinigte Porzellanfabriken Meierhöfen vormals Gebrüder Benedikt A.G.*

česky: *Spojené továrny na porcelán Dvory, dříve Bratři Benediktové akc. spol.*

Již na první řádné valné hromadě, konané 16. září 1926, byl doplněn název společnosti.¹⁰⁹ Do §1 stanov tak přibyl název anglický (*United China Works of Dvory Benedikt Brothers Ltd.*) a francouzský (*Manufactures Réunies de Porcelaines de Dvory Benedikt Frères S.A.*). Přidání anglického a zejména pak francouzského názvu reflektuje snahu porcelánky o rozšíření na zahraniční

107SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Druhý dodatek k stanovám 19. 12. 1928**

108 Kapitola 4.4

109SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Protokol z první řádné valné hromadě 15. 9. 1926**

neněmecké trhy, kde byla protekcionistická opatření méně tvrdá.¹¹⁰ Akciová společnost měla sídlo ve Dvorech v Karlových Varech (přesné místo nebylo uvedeno).

Účel společnosti se shodoval s návrhy předloženými Ministerstvu vnitra při zakládání společnosti. Základní kapitál byl stanoven na 5 milionů Kč a byl rozdělen na 12500 akcií.¹¹¹ Hodnota jediné akcie tak činila 400Kč. Akcie byly nedělitelné. O způsobu vydání nových akcií, emisním kurzu a snížení základního kapitálu mohla dle stanov rozhodovat valná hromada. Akcionáři svých vymezených možností využili v roce 1936, kdy na valné hromadě konané 28. února rozhodli o změně stanov, které umožnily snížení základního kapitálu firmy. Učiněno bylo tak v souladu s pokusy o sanaci firmy,¹¹² které reagovaly na špatnou situaci firmy v důsledku světové hospodářské krize. Takovéto rozhodnutí o snížení vyžadovalo souhlas státu.¹¹³ Základní kapitál byl zredukován na polovinu své hodnoty – cena jediné akcie tak činila 200Kč, přičemž celkový počet akcií zůstal nezměněný. Hodnota základního kapitálu se tak snížila na 2 500 000Kč.¹¹⁴ Každý vlastník takovýchto akcií byl samozřejmě považován za akcionáře¹¹⁵, a měl tak poměrný podíl na celkovém majetku, zisku a ztrátě porcelánky.¹¹⁶

Účetní rok začínal standardně 1. ledna a končil 31. prosince. Prvním hospodářské období mělo započít dnem zapsání do obchodní rejstříku a zakončit 31. prosince 1924. Neboť došlo k posunutí dne zapsání do roku 1925, musely být i změněny stanovy věnující se tomuto nastavení.¹¹⁷ První účetní období zahrnovalo období od 1. července roku 1923 do 31. července 1925, neboť poslední provozní výsledky byly na účtu společnosti od 1. července 1923.¹¹⁸ V tomto paragrafu stanov (§28 – Rozpočtový rok a bilance) došlo v roce 1926 na valné hromadě ke změnám. Valná hromada

110Geduldiger, J.,Československý průmysl keramický, porculánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

111 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §5*

112 Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol desáté řádné valné hromady 1936*

113 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §24*

114 Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol ze zasedání 10. řádné valné hromady 28. 2. 1936*

115 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §6*

116 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §7*

117 Bylo tak učiněno na první řádné valné hromadě. Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol první řádné valné hromady z 15.9.1926*

118 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §28*

odhlasovala korekturu stanov, kdy původní termín „movité majetky“ (*beweglichen Sachen*)¹¹⁹ byl pozměněn na „nemovité majetky“ (*unbeweglichen Sachen*). Tato změna byl jen zpětnou korekturou chybně napsaného textu.¹²⁰

Přebytek, který zůstal po provedení nezbytných odpisů a po úhradě závazků byl považován za čistý zisk. V případě, kdy rezervní fond nedosahoval $\frac{1}{10}$ základního kapitálu, měla být část čistého zisku (nejméně 5 %) odvedena do všeobecného rezervního fondu ve smyslu §31 stanov. Pokud byl rezervní fond v požadované hodnotě, valná hromada mohla rozhodnout, zdali měl být nadále navyšován. Ze zbývajících částky se 5 % splaceného základního kapitálu rozdělí mezi akcionáře jako dividenda. Dividenda a případná superdividenda se splatila, pokud valná hromada nerozhodla jinak, nejpozději do prvního dne měsíce následujícího po měsíci konání valné hromady. Dividenda a superdividenda, která nebyla vyplacena do tří let od jejich splatnosti, propadla do všeobecného rezervního fondu. Ze zbývajících přebytku si představenstvo rozdělí až 10 % jako odměnu.

Stanovy podrobně řeší nastavení všeobecného a dalších specifických fondů. Všeobecný rezervní fond akciové společnosti měl pouze sloužit ke krytí případných bilančních ztrát – respektive dokud výše rezervního fondu nepřesáhla $\frac{1}{10}$ základního kapitálu. Pokud rezervní fond přesáhl tuto hodnotu, mohl být využit k jiným účelům.¹²¹ Rozhodovací pravomoc nad tímto rezervním fondem měla valná hromada. Prostředky do rezervního fondu měly být přiděleny z čistého zisku a z nevyplacených dividend a superdividend.

Další fond byl vytvořen při prvním vydání akcií¹²² ve smyslu §4 vládního nařízení ze dne 27. července 1920.¹²³ Spojené továrny byly zakládány v době platnosti tohoto vládního nařízení, a proto bylo

119, „Von dem restlichen Vermögen der Gesellschaft sind mindestens die den gewöhnlichen durchschnittlichen Wertverminderungen entsprechenden Beträge an Gebäuden, Maschinen, Zugehör und *beweglichen Sachen* abzuschreiben“ Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §28 4)*

120 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §28*

121 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §31 A)*

122 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §31 B)*

123 §4 Nařízení vlády republiky československé č. 465 ze dne 27. 7. 1920 o zřizování společnosti s.r.o. a společnosti akciových (komanditní na akcie), o zvyšování základního kapitálu těchto společností a zakládání pobočných ústavů. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1920, částka 96, s. 1119

potřeba při vytváření akciové společnosti vytvořit rezervní fond ke krytí ztrát ve výši 10 % akciového kapitálu hotově zaplaceného. Tento fond musel být uložen v československých státních dluhopisech v Zemské bance v Praze.¹²⁴ Fond směl být využit pouze v případě vyčerpání ostatních rezerv.¹²⁵ Další rezervní fond mohl být vytvořen při zvýšení základního kapitálu společnosti. V případě vydání akcií za vyšší částku, než byla jejich jmenovitá hodnota, měla být tato částka po odečtení emisních nákladů uložena do rezervního fondu. Jelikož ve zkoumaném období podniku nedošlo ke zvýšení základního kapitálů, tento fond nebyl nikdy vytvořen. Valná hromada měla pravomoc vytvořit další zvláštní rezervní fondy.¹²⁶

Stanovy se věnovaly i procesu zrušení firmy a její likvidace. Spojené továrny na porcelán tedy mohly být zrušeny rozhodnutím valné hromady za účasti notáře.¹²⁷ Valná hromady by při hlasování o zrušení společnosti musela dodržovat nařízení stanov (§25) – stanovy pro takovouto významnou činnost vyžadovaly, aby se minimálně $\frac{3}{4}$ všech přítomných hlasů vyslovilo pozitivně, aby mohla být společnost zrušena. V takovém případě musela valná hromada rozhodnout i o způsobu zrušení. Tento proces měli obstarat valnou hromadou zvolení likvidátoři. Likvidátorem se mohli stát i členové správní rady. Od založení Spojených továren až do jejich znárodnění¹²⁸ nebylo těchto pravomocí využito.

5.2. Valná hromada

Valná hromada, tedy celek akcionářů, byla formálně nejvyšším orgánem společnosti. Každých 10 akcií na valné hromadě se rovnalo jednomu hlasu¹²⁹ – celkově tak bylo k dispozici 1250 hlasů. Podílník byl oprávněn hlasovat, pokud složil své akcie nejpozději šest dní před konáním valné hromady. Pokud akcionář měl méně než 10 akcií, mohl určit svého zástupce, se kterým by pak

124 SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Statuten §31 B)**

125 Ibidem, Karton číslo 1, **Statuten §31 B)**

126 Ibidem, Karton číslo 1, **Statuten §31 D)**

127 Ibidem, Karton číslo 1, **Statuten §33**

128 Braunová, D. *Porcelánová tradice*. Karlovy Vary. Haas&Czjzek. 1992. s.168

129 Ibidem, Karton číslo 1, **Statuten §21**

společný počet akcií dosahoval minimálně jednoho hlasu (10 akcií). Možnosti spojení akcií na valné hromadě nebylo během zkoumaného období nikdy využito. Podílník, který se nemohl dostavit na zasedání valné hromady, mohl určit svého zástupce. Zástupcem tak mohl být další akcionář, nebo jeho zákonný zástupce/zmocněnec. Orgán byl usnášeníschopný, pokud se zde sešla alespoň $\frac{1}{10}$ vydaného základního kapitálu.¹³⁰ Usnesení valné hromady se přijímalo nadpoloviční většinou hlasů. V případě rovnosti hlasů by byl přijat názor, pro který hlasoval předseda¹³¹ (k tomuto kvůli formalitě valné hromady nikdy během zkoumaného období nedošlo). Pokud by vlastníci minimálně $\frac{1}{10}$ základního kapitálu hlasovali proti přijetí bodu hlasování, mělo se hlasování odročit. Nastavení tohoto pravidla autor vnímá tak, že se mělo jednat o upevnění pozice České eskomptní banky při rozhodovacím procesu společnosti. Česká eskomptní banka měla k dispozici právo veta na valné hromadě. Eskomptní banka zde mohla se svými akciemi (a akciemi akcionářů s bankou spřízněnými – tedy členy správní rady) odmítnout jakýkoliv návrh. K platnosti usnesení o změně stanov, jakož i k platnosti usnesení o zrušení nebo sloučení akciové společnosti, bylo zapotřebí $\frac{3}{4}$ všech akcií.¹³²

Řádná valná hromada se měla uskutečnit nejpozději šest měsíců po skončení každého účetního období.¹³³ Řádnou valnou hromadu svolá představenstvo společnosti, přičemž oznámení muselo být učiněno nejméně 14 dní dopředu a taktéž oznámeno v tzv. „Úředním listu Československé republiky.“¹³⁴ Při tomto oznámení musel být uveden účel a jednoduše popsané jednotlivé body, které měly být projednány. Valná hromada se měla konat v Karlových Varech nebo v Praze. Mimořádná valná hromada mohla být zorganizována, pokud tak bylo usneseno na řádné valné hromadě (a to do 30 dnů od konání řádné valné hromady). Představenstvo se muselo usnést, že tak vyžadují zájmy společnosti a pokud o to požádal akcionář. Aby akcionář (nebo vícero akcionářů) mohl svolat

130 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §25*

131 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §25*

132 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §25*

133 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §18*

134 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §19*

mimořádnou valnou hromadu, musí vlastnit alespoň $\frac{1}{10}$ vydaného základního kapitálu.¹³⁵ Obdobně jako u zmiňovaného práva veta, vnímá autor toto nastavení ($\frac{1}{10}$) jako pojištění moci Eskomptní banky na valné hromadě. Mimořádná valná hromada mohla být svolána v případě nutnosti volby nových revizorů.¹³⁶ Jak prokázal vývoj valné hromady ve zkoumaném období, svolání nepravidelné valné hromady bylo nejednou k zapotřebí.

Akcionáři tak mohli rozhodovat o schválení výroční zprávy/účetní uzávěrky, rozdělení čistého zisku, o zvýšení nebo snížení základního kapitálu, o změně předmětu činnosti společnosti, o úpravě stanov a o smlouvách, kdy úplata vyplácená společností měla překročit $\frac{1}{5}$ základního kapitálu. Valná hromada dále mohla volit revizory¹³⁷ a členy představenstva.

Valné hromadě předsedal předseda – v případě Spojených továren na porcelán to byl nejčastěji podílník s nejvíce akciemi. V jeho nepřítomnosti ho mohl zastupovat vybraný člen valné hromady.¹³⁸ Předseda valné hromady mohl z akcionářů vybrat dva skrutátory, kteří měli plnit i funkci ověřovatele podpisů a zapisovatele. Zapisovatel měl zaznamenávat všechny návrhy, usnesení a výsledky jednání. Na starost měl také docházku přítomných a zastoupených akcionářů.¹³⁹

Speciální pozornost byla věnována ustanovující valné hromadě.¹⁴⁰ V některých bodech se paragrafy věnované této valné hromadě nelišily od řádné valné hromady – místo konání bylo v Karlových Varech nebo Praze, svolání mělo být oznámeno nejméně osm dní dopředu, dále si měli akcionáři zvolit zapisovatele a dva skrutátory, kteří by také fungovali jako ověřovatelé podpisu. Články stanov se naopak lišily v organizaci – předseda měl být určen zakladatelem (tedy Leem Benediktem a Bertholdem Moserem). Hlavní rozdíl byl v omezení působnosti ustanovující valné hromady. Tato valná hromada tak mohla pouze rozhodnout o založení akciové společnosti a o

135 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §18*

136 Viz kapitola 1.4

137 Viz kapitola 1.4

138 SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, *Statuten §22*

139 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §23*

140 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §37, §38*

konečném určení obsahu zakladatelských stanov a o volbě členů prvního představenstva. Dále mohla zvolit revizory a jejich náhradníky, stanovit případné odměny pro představenstvo a výkonný výbor a dalších.

5.3. Správní rada

Správní rada (neboli představenstvo) byla výkonnou radou společnosti. Správní radě předsedal zvolený prezident, kterého mohl zastupovat v případě jeho absence, zvolený viceprezident. Představenstvo mělo rozhodovat a činit opatření pouze ve věcech, které nejsou zákonem nebo stanovami určeny valné hromadě.¹⁴¹ Ve skutečnosti však bylo představenstvo hlavním řídicím orgánem celé společnosti. Představenstvo se skládalo nejméně z 3 a nejvýše 10 členů. Představenstvo bylo voleno valnou hromadou, která měla také pravomoc kdykoliv odvolat jmenování celého představenstva nebo mandát jednotlivých členů (těchto možností nikdy nebylo využito – nebyl projednáván ani jakýkoliv návrh na odvolání). Představenstvo bylo voleno nadpoloviční většinou hlasů na dobu tří let.¹⁴² Samotná správní rada si volila předsedu a místopředsedu s mandátem na jeden rok.¹⁴³ U popisu představenstva došlo v roce 1928 ke změně stanov. Změna byla iniciována doporučením Ministerstva vnitra k přijetí jeho vyhlášky z 3. 12. 1928 číslo 67.385/1928–17. Ve stanovách bylo změnou stanoveno, že technický nebo obchodní ředitel mohou být zvoleni a kooptováni do správní rady.¹⁴⁴ Ministerstvo doporučovalo další změny (§11), ale ty byly odmítnuty.¹⁴⁵

Po uplynutí tříletého funkčního období prvního představenstva, zvoleného ustavující valnou hromadou, se dle stanov měla konat nová volba všech členů správní rady. Z tohoto nově voleného představenstva každoročně musela odejít do důchodu třetina členů. Nebyl by jejich počet dělitelný třemi beze zbytku, musel se určit počet odstupujících členů bez ohledu na tento zbytek, avšak všichni

141 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §9*

142 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §11*

143 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §10*

144 Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol zasedání správní rady z 12.12.1928*

145 Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol zasedání správní rady z 12.12.1928*

členové, kteří neodstoupili dříve, museli odstoupit na konci třetího roku.¹⁴⁶ Odstupující členové správní rady mohli být zvoleni znovu. Každý člen správní rady musel složit v pokladně, určené správní radou, 20 akcií. Tyto akcie zůstaly v úschově až do vypořádání účtů souvisejících s jeho funkčním obdobím.¹⁴⁷ Každý člen správní rady se dle nastavení stanov mohl účastnit valné hromady, jakožto akcionář se dvěma hlasy. Členové představenstva nesměli bez výslovného souhlasu celé rady zahájit provoz obdobné společnosti, nebo se podílet na provozu jiné obdobné akciové společnosti.¹⁴⁸

Správní rada zasedala, jak to vyžadovala její pracovní náplň.¹⁴⁹ Místo zasedání nebylo pevně stanoveno. Zasedání měl řídit prezident nebo jeho zástupce, v případě jejich nepřítomnosti měl zasedání řídit člen k tomuto určený. Představenstvo přijmulo usnesení, pokud nadpoloviční většina hlasů hlasovala pro nové stanovisko. V případě vyrovnanosti hlasů měl rozhodnout hlas prezidenta představenstva.¹⁵⁰

Členům představenstva náleží podíl na zisku (prémie) stanovený v § 29 a odměny za účast na jednání, jejichž výši určuje valná hromada (§ 24).¹⁵¹ Valná hromada mohla celému představenstvu nebo jednotlivým členům představenstva poskytnout přiměřenou odměnu, která se měla účtovat na vrub výdajového účtu.¹⁵²

5.4.Revizoři

Revizoři (neboli auditori) tvořili třetí základní orgán společnosti, který byl zmíněný ve stanovách. Byli oprávněni nahlížet do všech účetních knih, záznamů a korespondence společnosti. Na základě svých zjištění byli povinni přezkoumat roční uzávěrku a informovat řádnou hromadu o svých nálezech. Krom hotových nákladů měli za svoji práci nárok na odměnu, jejíž výši mohla určit valná hromada.

146 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §11*

147 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §11*

148 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §13*

149 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §14*

150 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §15*

151 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §17*

152 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §17*

Řádná a ustanovující valná hromada měla povinnost volit každoročně dva revizory a dva jejich náhradníky.¹⁵³ Náhradníci měli nastoupit na pozici revizora v případě, že by revizor nebyl schopen vykonávat funkci jemu svěřenou nebo v případě opuštění jemu svěřené pozice. Do jeho pozice by nastoupil náhradník s největším počtem hlasů. V případě rovnosti počtu hlasů by bylo rozhodnuto losem. Nepravidelná valná hromada mohla být neprodleně svolána, pokud by byl volný post revizora a nebylo náhradníků. Auditori nemuseli být akcionáři, nesměli být členy představenstva, státních orgánů a nesměli se podílet na jakémkoliv přímém řízení společnosti. Povinností revizora bylo mít trvalé bydliště v Československé republice.

153 Ibidem, Karton číslo 1, *Statuten §27*

6. Struktura správní rady a vlastnická struktura

6.1. Správní rada

Vznik Spojených továren na porcelán A. S. přinesl do správní rady nové osoby z československého průmyslu, bankovníctví ale i politiky. Velká část členů správní rady za přítomnosti Eskomptní banky ve vlastnické struktuře, kromě zakladatelů a Josefa Geduldigera Bělského,¹⁵⁴ se do té doby nepodílela na řízení porcelánové společnosti. Přítomnost hospodářsky a politicky významných a aktivních členů mohl navozovat pocit vyšší důvěry při kontaktu společnosti se zákazníky a zejména s bankou.

Nejvýznamnější osobnosti správní rady zpravidla bývali její presidenti. Prvním prezidentem byl doktor Otto Feilchenfeld. Feilchenfeld byl členem direktoria České eskomptní banky,¹⁵⁵ zároveň byl členem správní rady v podnicích, ve kterých měla Eskomptní banka účast – příkladem jsou sklárny Josef Inwald a v hutí Poldina.¹⁵⁶ Dr. Feilchenfeld mohl mít při vstupu do správní rady jisté zkušenosti s porcelánovým světem, neboť v na začátku 20. let byl členem správní rady kaolínky v Sedlci (taktéž zde měla účast Eskomptní banka).¹⁵⁷ Přítomnost takto vysoce postaveného činitele v hierarchii Eskomptní banky mohlo přinést jisté benefity – například zisk půjček za výhodný úrok.¹⁵⁸ Feilchenfeld nebyl jediným členem správní rady, který působil na pozicích v Eskomptní bance – Dr. Karl Hölzer byl členem direktoria Eskomptní banky.

Období Dr. Feilchenfelda se pojí s akcionářskou přítomností Eskomptní banky, a proto byl při odkoupení akcií Anglo bankou nahrazen v pozici presidenta správní rady Kunem Sonntagem (taktéž Kuneš Sonntág). Vstup Anglo banky znamenal taktéž změnu u řádných členů správní rady. Člen

154 Josef Geduldiger Bělský byl členem správní rady EPIAGu.

155 Doležalová, A. Feilchenfeld Otto. In: Biografický Slovník Historický ústav AV ČR 27.3.2020 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FEILCHENFELD_Otto_4.11.1879-%3F28.10.1944

156 Compass, Finanzielles Jahrbuch 1924. Band V: Tschechoslowakei, Roč. 57

157 Compass, Finanzielles Jahrbuch 1925. Band V: Tschechoslowakei, Roč. 53

158 Záznamy banky a komunikace společnosti s bankou se z období přítomnosti Eskomptní banky nedochovaly. Přesto se autor domnívá, že tato teorie je možná.

direktoria Eskomptní banky¹⁵⁹ – Dr. Karl Hölzer odstoupil a byl nahrazen právníkem Ottem Kobblerem.¹⁶⁰ Dochované informace nedokazují přítomnost Kobblera v jiných společnostech a bankách.

Kunno Sonntag byl z členů správní rady ve sledovaném období politicky nejvýznamnější. Byl politicky aktivní z období před Velkou válkou, kdy byl poslancem v moravském zemském sněmu. Po válce pokračoval v politické dráze. Byl ministrem financí v první Tusarově vládě (říjen 1919 – květen 1920),¹⁶¹ ve druhé Tusarově vládě působil jako ministr průmyslu. Během tohoto období byl taktéž poslancem národního shromáždění za Agrární stranu (1920–1925).¹⁶² Sonntag byl před zvolením do pozice presidenta správní rady taktéž presidentem správní rady Anglo banky a členem správních rad v několika podnicích, na kterých měla Anglo banka podíl. Kunno Sonntag musel řešit delikátní začlenění společnosti do koncernu banky. Ze své pozice měl zájem na poskytování nejvýhodnějších úvěrů pro tuto společnost, zároveň tyto investice nesměly uškodit pozici dalších koncernových porcelánek Anglo banky (například EPIAG).¹⁶³ V jeho období se přesto podařilo Spojeným továrnám získat zejména úvěr a svolení na stavbu tunelové pece.

Kunno Sonntag náhle spočinul v březnu 1931,¹⁶⁴ a proto byl do pozice presidenta správní rady v roce 1932 zvolen JUDr. Josef Pára. Pára byl místopředseda správní rady Anglo banky.¹⁶⁵ Za jeho působnosti bylo dořešeno odkoupení akcií od Anglo banky Epiagem¹⁶⁶ a společnosti se dařilo získávat provozní úvěry na překonání hospodářské krize. Ve sledovaném období byli do správní rady

¹⁵⁹ Novotný, J; Šouša, J. Instrument germanizace velkého podnikání v protektorátu Čechy a Morava? K vývoji Pražské burzy pro zboží a cenné papíry a jejímu fungování při obchodování akciemi v letech 1939–1945. In Acta Oeconomica Pragensia, roč. 16, č.1, 2008 s. 81

¹⁶⁰ SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory, Karton číslo 2, *Výpis z obchodního rejstříku krajského soudu v Chebu – zpráva o kooptaci dr. Kobblera do správní rady 19.6.1929*

¹⁶¹ Ministerstvo financí České republiky. *Ministři v historii*. 2021 [cit. 2023–16–6] <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/ministri-v-historii>

¹⁶² Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Kuneš Sonntag*. [cit. 2023–16–6] <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=295&id=3898>

¹⁶³ Archiv České národní banky (dále AČNB), fond *Anglo-československá banka v Praze, Protokol pražského výboru z 11.7.1928*, Sign. AČB/79/6

¹⁶⁴ Historie ČNB. *Sonntag Kuneš*. [cit. 2023–16–6] https://www.historie.cnb.cz/cs/statutarni_organys/sonntag_kunes.html

¹⁶⁵ Jíša, R. Pivovar ve viničném údolí. In Věstník Muzea Cenných Papírů roč. 10, č. 12, 2017 s. 27

¹⁶⁶ Tento postup byl navrhován již před akvizicí akcií od Eskomptní banky.

zvoleny osoby, které byly předtím aktivní v porcelánovém průmyslu. Příkladem je Dr. Kobbler a Ing. Zebisch, kteří byli členy správní rady EPIAGu. Jejich přítomnost vysvětluje autor jako doplnění uvolněných pozic, neboť ve stejném roce (1932) odešel z valné hromady zakladatel Leo Benedikt a Berthold Moser. Oficiálně odešel Leo Benedikt v 23. ledna 1932, přičemž příčiny pro odchod z podniku jsou nejasné.¹⁶⁷ Ve stejném roce již Leo Benedikt nebyl členem správní rady EPIAGu a Anglo banky. Za možnou hypotézu lze tedy vnímat rozkol mezi vedením Anglo banky či EPIAGu, který vedl k odchodu Leo Benedikta ze společností. Josef Pára byl presidentem společnosti až do jeho úmrtí na konci roku 1937,¹⁶⁸ přičemž nový president byl zvolen až následující rok.

Leo Benedikt byl opakovaně zvolen do pozice viceprezidenta správní rady od počátku založení společnosti až do svého odchodu v roce 1932, kdy byl nahrazen Josefem Geduldigerem Bělským. Bělský byl před vytvořením společnosti původně ředitelem filiálky Eskomptní banky v Brně. Posléze se stal ředitelem filiálky Anglo banky v Karlových Varech a následně jedním z ředitelů Anglo banky.¹⁶⁹

Dostupné informace neumožňují identifikaci všech členů správní rady. Dle autora je zde ale zřejmý trend, kdy mezi řádně členy správní rady bylo voleno s postupem času vícero osobností, které byly buďto napojeny na Anglo banku (např. Rudolf Klein) nebo byly členy správní rady podniků, kde byla Anglo banka významným účastníkem (Dr. Kobbler, Ing. Zebisch). Při zakládání společnosti byl na banku napojen pouze prezident správní rady (Otto Feilchenfeld) a Dr. Karl Hölzer.¹⁷⁰ Po zisku akcií Spojených továren od Eskomptní banky a následném odchodu Lea Benedikta a Bertholda Mosera se jeví jednoznačně, že Anglo banka získala dominantní pozici ve správní radě a udržela si ji

¹⁶⁷ SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory., Karton číslo 1. **Zpráva pro správní radu o složení mandátu Lea Benedikta 23.1.1932**

¹⁶⁸ SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory., Karton číslo 2, **Výpis z obchodního rejstříku krajského soudu v Chebu – zpráva o výmazu Josefa Páry z důvodu jeho úmrtí 27.11.1937**

¹⁶⁹ Geduldiger, J., Československý průmysl keramický, porcelánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

¹⁷⁰ Dr. Karl Hölzer byl členem direktoria Eskomptní banky. Compass, Finanzielles Jahrbuch 1925. Band V: Tschechoslowakei, Roč 58

(ve formě svých osobností a osobností napojených na její koncernový podnik EPIAG) i přes odprodej všech akcií Spojených továren své porcelánce EPIAG.

SPRÁVNÍ RADA	Přítomnost Eskomptní banky					Přítomnost Anglo banky					EPIAG éra				
	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937		
Prezident															
Dr. Otto Felichenfeld															
Kunno Sonntag															
JUDr. Josef Pára															
Viceprezident															
Ing. Leo Benedikt															
Josef Geduldiger Bělský															
Řádní členové															
Berthold Moser															
Josef Geduldiger Bělský															
Sidney Riethof															
Dr. Karl Hölzer															
Prof. Dr. František Hodáč															
Dr. Otto Köbler															
Ing. Anton Zebisch															
Dr. Richard Sadler															
Max Glassner															
Rudolf Klein															
Ing. Artuš Sýkora															
Ing. Zdeněk Mikulejský															

¹⁷¹ Zelená barva – je členem správní rady, červená barva – není členem správní rady; křížek – je mrtev; žlutá barva – Josef Geduldiger nebyl již řádným členem, ale byl zvolen viceprezidentem správní rady, nadále však měl pozici

6.2. Vlastnická struktura

Rozklíčování vlastnické struktury Spojených továren na porcelán je během zkoumaného období poměrně náročné. Hlavním zdrojem informací jsou protokoly ze zasedání valných hromad – resp. zasedací listiny. Informace ze zasedacích listin mají svá úskalí, neboť akciemi mohla disponovat jakákoliv pověřená osoba. Přesto jde ze záznamů správní rady určit základní rozložení akcionářů.

V období 1925–1928 autor identifikoval tři hlavní akcionáře. V tomto období byl největší akcionář zakladatel společnosti. Ing. Leo Benedikt, který vlastnil 9940 akcií (79,52 % akcií). Zakladatel Berthold Moser disponoval 1250 (10 %) akciemi. V presenčních listinách se v některých rocích uvádí rozdělení akcií, kdy například Leo Benedikt měl rozdělen akcie na 9420 a 20 kusů.¹⁷² Toto rozdělení pramení ze stanov, kdy člen správní rady mohl při valné hromadě složit 20 akcií a stát se jejím účastníkem. Leo Benedikt zde vystupoval jako akcionář a zároveň jako člen správní rady. Banka dle základního návrhu vlastnila minimálně 1250 akcií o hodnotě 500 tisíc Kč.¹⁷³ Dalších 60 akcií z celkového počtu 12 500 kusů mělo být rozděleno mezi další akcionáře. V následujících rocích se rozrostl a poté zmenšil počet akcionářů přítomných na valné hromadě společnosti. S tím se snížil a zvýšil i počet akcií, kterými disponovala Eskomptní banka. Autor se tedy domnívá, že těmto příchozím akcionářům byly propůjčeny akcie Eskomptní banky. Tito akcionáři byli zpravidla členy správní rady. Jedinou výjimkou je Dr. Ladislav Neumann, který nebyl členem správní rady.¹⁷⁴ Banka, jakožto samostatný akcionář, byla zastupována dalším přítomným akcionářem – Eskomptní banku zastupoval Otto Feilchenfeld.

ve správní radě. SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol.*, Dvory., Karton číslo 1, Zápisy ze správních rad 1925, 1926...1937

¹⁷² Takto byly uvedeny počty přítomných akcií v roce 1926 a 1928.

¹⁷³ Tj. 900 Kč za akci, přičemž stanovená hodnota akcie byla 400 Kč.

¹⁷⁴ Kašpar, J. Československé bursovní papíry 1938-1939. [online] Praha. Josef Kašpar. 1938 s. 71 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: <https://docplayer.cz/334910-Ceskoslovenske-bursovni-papiry-1938-1939-prazske-bursovni-papiry-prirucka-pro-kapitalisty-a-bursovni-interesenty-zpracoval-josef-kaspar-xiv.html>

Druhé období (1929–1933) je specifické pro přítomnost Anglo banky mezi akcionáři. Anglo banka odkoupila veškeré akcie Eskomptní banky. Odůvodnění pro odchod Eskomptní banky od Spojených továren se nedochovalo. Leo Benedikt byl od roku 1926 uváděn jako člen správní rady Anglo banky.¹⁷⁵ Dle autora se tedy tento přesun se tedy jeví jako snaha Lea Benedikta převést svůj podnik k bankovnímu ústavu, kde působil. Z pohledu Anglo banky se tato akvizice může jevit jako snaha o posílení své pozice jako vedoucího koncernového výrobce porcelánu. Odprodejem akcií tak skončil krátký pokus Eskomptní banky o vstup do porcelánového trhu. Anglo banka měla v úmyslu odkoupit akcie od dalších vlastníků – Lea Benedikta a Bertholda Mosera.¹⁷⁶ Dle zprávy pražského výboru Anglo banky bylo v jejím zájmu získání 100 % akcií Spojených továren na porcelán. Benedikt požadoval v případě odkoupení jeho akcií, aby byli vykoupeni při ceně 225 % za akcii, což bylo nepřijatelné.¹⁷⁷ Dle autora by pohlcení tolika akcií nebylo pro banku snadné, a proto navrhovala, aby Benedikt obdržel v tomto prodeji akcie společnosti EPIAG v hodnotě 2 až 2.5 milionů Kč. Další dokumenty k jednání mezi bankou a porcelánkou se nedochovaly. Zřejmé je jen, že došlo k prodeji akcií Lea Benedikta a Bertholda Mosera a došlo ke kompromisu. Leo Benedikt neprodal všechny své akcie – k dispozici mu zůstalo 1443 akcií a Berthold Moser pravděpodobně odprodal všechny nebo téměř všechny Anglo bance. Na dalších valných hromadách sice figuroval jako akcionář, ale tyto akcie mu mohly být propůjčeny. Největším akcionářem se tedy stala Anglo banka, která měla k dispozici minimálně 10 937 akcií. Nelze potvrdit, kdy přesně po svém odchodu ze správní rady prodal Leo Benedikt své akcie, neboť valná hromada se v roce 1932 nesešla a záznamy z valné hromady v roce 1933 dokazují jen počet přítomných akcií, což nevylučuje a ani nepotvrzuje přítomnost akcionáře Lea Benedikta. Jediným potvrzením, že Leo Benedikt prodal své akcie (firmě EPIAG) je dokument banky pojednávající o rozložení vlastnictví akcií ze dne 21. 12.

¹⁷⁵ *Národní osvobození*. Praha: Pokrok, 23.5.1926, 3(141), s. 19

¹⁷⁶ AČNB, fond *Anglo-československá banka v Praze*, **Protokol pražského výboru z 11.7.1928**, Sign. AČB/79/6

¹⁷⁷ *Ibidem*, **Protokol pražského výboru z 11. 7. 1928**, Sign. AČB/79/6

1933.¹⁷⁸ Anglo banka byla na valných hromadách, obdobně jako Eskomptní banka v předchozí době, zastupována dalším přítomným akcionářem. Zástupcem byl Josef Geduldiger Bělský. Jen výjimečně ji zastupoval zmocněnec Kunno Sonntag

Další velká změna ve vlastnické struktuře přišla s odprodejem všech akcií společnosti EPIAG. Odprodej akcií byl schválen bývalým vlastníkem – Anglo bankou na výkonném výboru dne 13. 12. 1933.¹⁷⁹ Cena za akcii byla stanovena na 308,2 Kč.¹⁸⁰ Autor se domnívá, že EPIAG si touto koupí připravoval cestu pro fúzi se Spojenými továrnami na porcelán. Tato fúze mohla přinést zejména úsporná opatření (snížily by se náklady na režii) a posílila by ještě více pozici EPIAGu mezi československými výrobci porcelánu. Plán fúze je zmiňován v dokumentech banky a Spojených továren.¹⁸¹ K fúzi s EPIAGem avšak nikdy nedošlo. Zabránila tomu špatná hospodářská situace obou podniků a později politické události na konci 30. let. Od valné hromady konané v lednu 1934¹⁸² až do konce sledovaného období byl jediným vlastníkem společnost EPIAG. Valných hromad se účastnili členové správní rady, ale tito akcionáři se uváděli za zástupce firmy EPIAG.

¹⁷⁸ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Protokol o schůzi výkonného výboru ze dne 21. 12. 1933**, Sign. PÚB/36/10

¹⁷⁹ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Protokol o schůzi výkonného výboru ze dne 13.12.1933**, Sign. PÚB/36/9

¹⁸⁰ Samotná akcie měla hodnotu 400 Kč, čili došlo k dosti výhodnému prodeji.

¹⁸¹ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Protokol o schůzi výkonného výboru ze dne 12. 5. 1933**, Sign. PÚB/36/67

¹⁸² Záznam valné hromady je první dokument, který potvrzuje přítomnost EPIAGu ve vlastnické struktuře.

AKCIONÁŘI	Přítomnost České eskomptní banky →					Přítomnost Anglo banky →					EPIAG éra →			
	13.02.1925 (návrh)	15.09.1926	19.12.1927	05.09.1928	16.07.1929	15.07.1930	07.08.1931	? 1932	06.05.1933	30.01.1934	1935	1936	1937	
OSOBY														
Ing. Leo Benedikt	9940	9920/20	20	9920/20	1403/20	1443	1443	?						
Berthold Moser (Benedikt)	1250	1250	20	1250/20	20	20	200	?						
Josef Geduldiger Bělský	20	20	20	20	20	20	200	?						
Střinec Rethhof	20	20	20	20										
Prof. Dr. František Hodáč	20	20	20	20										
Dr. Karl Hlizer		20	20	20										
Dr. Otto Felichterfeld		20	20	20										
Dr. Ladislav Neumann		20	20				200	?						
Max Glaessner														
Kurno Sonntag														
Dr. Otto Kohler						+								
Ing. Anton Zebisch							+							
Dr. Richard Sadler														
Max Glaessner														
BANKY														
Česká eskomptní banka	1250	1190	1210	1210	10897	10897	10457	?						
Anglo Banka														
SPOLEČNOSTI														
EPIAG									12500	12500	12500	12500	12500	
CELKEM AKCIÍ na valné hromadě	12500	12500	1350	12500	12370	12390	12500	?	12460	12500	12500	12500	12500	

183

¹⁸³ Zelená barva – přítomen na valné hromadě; červená barva – nemohl se účastnit; modrá barva – mohl se účastnit, ale nezúčastnil se valné hromady; křížek – akcionář je mrtev. V roce 1932 se nekonala valná hromada a v roce roku 1933 se nedochovala presenční listina.

7. Podnikatelská strategie

7.1. Ekonomický vývoj v letech 1926–1937

Spojené továrny na porcelán dříve Bratři Benediktové A.S. byly z hlediska vývoje v daném sledovaném období typickou porcelán vyrábějící společností v Československu. Zaměření na evropské a severoamerické trhy znamenalo provázanost na ekonomické cykly odtud přicházející, což pro Spojené továrny znamenalo dopad protekcionistických opatření a celních válek ve 30. letech. Československý porcelán měl kompetitivní výhodu v podobně nižších cen práce, ale byl odkázán z 90 % na zahraniční trhy.¹⁸⁴ Československé porcelánky navíc postrádaly obdobnou včasnou podporu státu, jako tomu bylo třeba ve výmarském a později nacistickém Německu.¹⁸⁵

Prameny ke zkoumání ekonomického vývoje jsou založeny především na záznamech příspěvků ve správní radě, revizních správ a bilancí. Zprávy ze správních rad jsou stručné a reflektují nejpřednější problémy společnosti a porcelánového průmyslu. Především ve 20. letech poskytují velmi minimální množství použitelných informací. Dochované revizní zprávy pocházejí z rozmezí let 1933–1937, což nadále komplikuje možnost popsání situace podniku ve 20. letech. Ročenka Compass zde kvůli stručnosti dat nenabízí příliš mnoho informací.

Vstup Spojených továren na trh nastal v období růstu. Obtíže s poválečnou stagnací byly již překonány před vytvořením společnosti¹⁸⁶ a nostrifikace se společností netýkala. Úspěšné bylo toto období i pro Spojené továrny. Přestože se nedochovaly záznamy za rok 1925, víme, že převedený zisk do roku 1926 činil 139 tisíc Kč.¹⁸⁷ Tento výsledek byl snížen o odvody pro

¹⁸⁴ Lacina, V., Pátek J., Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Období první Československé republik a německé okupace 1918-1945, Svazek III. s. 88

¹⁸⁵ Marchand, S. *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press 2022 s. 361

¹⁸⁶ Lacina, V., Pátek J., Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Období první Československé republik a německé okupace 1918-1945, Svazek III. s. 88

¹⁸⁷ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, *Protokol ze zasedání 2. řádné valné hromady 19. 12. 1927*

rezervní fond. Taktéž nebylo vyplaceno žádných dividend.¹⁸⁸ První dividendu byla vyplacena v roce 1927 za účetní rok 1926. Vykazovaný zisk za tento rok dosahoval 386 tisíc Kč. Společně s rokem 1927 se stal i rok 1926 jedinými roky, kdy byla vyplacena dividendu. V následujících letech byl čistý zisk používán již na rezervní fond a byl převáděn na nový účet. V letech 1926 a 1927 bylo dle §29 a §31 odvedeno 5 % do rezervního fondu. Z čistého zisku z roku 1926 byly odvedeny tantiémy – 11 370 Kč.¹⁸⁹ Poté byla vyplacena dividendu ve výši 5 % z akciového kapitálu. Protože čistý zisk z roku 1927 nepostačoval, bylo využito převedeného zisku z roku 1926.¹⁹⁰

Tabulka 1 Vyplacená dividendu v %

Vyplacená dividendu		
Za účetní rok rok	1926	1927
Dividendu %	5	5

Pramen: SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol.,

Dvory., Karton číslo 1, záznamy valných hromad 1927, 1928

V letech 1928–1929 byl vykazován jen malý zisk, který byl využíván pro zvětšování rezervního fondu a ve zbytku převáděn na další rok. Světová hospodářská krize se stala zlomovým okamžikem pro popisovanou společnost, neboť následky krize měly ničivý dopad na celý porcelánový průmysl.

Rok 1930 byl posledním ziskovým rokem v popisované historii společnosti. Vykázaný zisk byl kvůli svým drobným rozměrům převeden na nový účet. Události tohoto roku způsobily celému československému porcelánovému průmyslu problémy, ze kterých se již nevzpamatoval. V zápisech správní rady je častokrát vyzdvihována důležitost vypovězení celní

¹⁸⁸ Compass, *Finanzielles Jahrbuch 1929: Tschechoslowakei*

¹⁸⁹ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol.*, *Dvory.*, Karton číslo 1, **Protokol ze zasedání 2. řádné valné hromady 19. 12. 1927**

¹⁹⁰ Jednalo se o 244 tisíc Kč.

smlouvy s Maďarským královstvím.¹⁹¹ Konflikt započal v listopadu 1930, kdy Československo odmítlo přistoupit na zrušení cel pro vepře nad 120 kg a na zrušení zákona o semílání mouky. Do doby těchto sporů exportoval československý porcelánový průmysl zboží v hodnotě přesahující 15 milionů Kč.¹⁹² V reakci na odmítnutí Maďarsko zavedlo přísnější cla a povolovací řízení, přičemž tato opatření cílila na textil, piva, skla a porcelán.¹⁹³ Situace se výrazně začala zhoršovat taktéž v USA a Kanadě. Smootův-Hawleyho celní zákon, schválený kongresem Spojených států v březnu 1930, zvýšil cla i na porcelán. V roce 1932 zasáhla československý porcelán další celní rána, kdy v Britském Impériu vešel v platnost zákon o dovozních clech, který poskytoval preferenční zacházení všem zemím Impéria a uvaloval cla na země cizí.¹⁹⁴ Společnost se snažila o snižování nákladů a hledala nové trhy (Egypt a Indie).¹⁹⁵ Dle autora tyto trhy nemohly kvůli své malé kapacitě a v případě Indie vzdálenosti posloužit k nahrazení Evropských trhů.

Období 1931-1937 byly roky jen ztrátovými.¹⁹⁶ Snížená poptávka, vysoká cla a německý/japonský dumping¹⁹⁷ vytvořily pro Spojené továrny velmi nepříznivou situaci. Ztráta za rok 1931 činila přes 1,254 milionů Kč. K umoření posloužily nastrádané rezervy a převedené zisky z předchozích let. V dlouhodobém horizontu bylo zřejmé, že situace nemá brzkého konce. Porcelánka se snažila nadále o zlevnění výroby¹⁹⁸, zmenšení a snížení ředitelské a výrobní režie. Tato řešení byla ale nedostatečná a Spojené továrny pokračovaly další roky ve ztrátě. Jediným

¹⁹¹ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Protokol ze zasedání nepravidelné schůze valné hromady 8. 11. 1932**

¹⁹² Andres, F. Tíseň našeho průmyslu porculánu. In: *Hospodářská politika*. Praha: 29. 08. 1931, 5(35), s. 645

¹⁹³ Romportlová, M., *ČSR a Maďarsko 1918–1938*. Universita J. E. Purkyně v Brně, Brno 1986 s. 84

¹⁹⁴ Free trade and protection. [cit. 2024- 12- 3] Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/tradeindustry/importexport/overview/freetrade/>

¹⁹⁵ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Protokol ze zasedání schůze valné hromady 20. 5. 1930**

¹⁹⁶ Tabulka 1 Čistý zisk 1927-1937 v Kč

¹⁹⁷ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Protokol ze zasedání nepravidelné schůze valné hromady 15. 12. 1933**

¹⁹⁸ Zaměstnanost byla v roce 1932 mezi 50 % až 60 %. Ibidem, Karton číslo 1, **Zápis ze zasedání správní rady 8. 11. 1932**

důvodem, proč mohla společnost pokračovat ve výrobě, byl zvyšující se provozní účet u Anglo banky.¹⁹⁹

V roce 1931 bylo rozhodnuto o výstavbě tunelové pece, která byla zprovozněna na konci prosince 1932. Investice do tunelové pece nesla s sebou značné riziko, které si vedení společnosti uvědomovalo. Pec mohla zvýšit kapacitu továrny a snížit cenu výrobků, ale pouze za předpokladu návratu do stabilní hospodářské situace.²⁰⁰ To se od výstavby pece nestalo a pec nebyla dostatečně využívána. Zprovoznění pece paradoxně přineslo prvotní zdražení výrobních nákladů, neboť v prvním roce používání (1933) musela být několikrát opravována a tyto opravy byly započteny do výrobní ceny.²⁰¹ Spojené továrny po roce 1933 dokázaly snižovat výrobní cenu porcelánu, ale i snížení cen nepomohlo vylepšit ztrátovost.²⁰²

Během konce roku 1933 bylo zřejmé, že československý porcelánový průmysl se nezotaví bez státní intervence. Spojeným továrnám a československým exportérům obecně mělo pomoci například odpuštění vývozních daní. Největší efekt měla devalvace z února 1934. Stát držel do této doby vysoký, export dusící, kurz koruny.²⁰³

¹⁹⁹ Kapitola 7.3 Úvěrování

²⁰⁰ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Zápis ze zasedání správní rady 1. 4. 1934**

²⁰¹ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze, Zpráva o revizi provozu v prosinci 1933* Sign. PÚB-859/3

²⁰² Kapitola 7.3 Produkty a produkce

²⁰³ Průcha, V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, 1. díl, Doplněk, Brno 2004 s. 280

Tabulka 2 Čistý zisk 1927-1937 v Kč

ČISTÝ ZISK 1927-1937	
ÚČETNÍ ROK	ČISTÝ ZISK (Kč)
1926	386 632.23
1927	67 157.15
1928	90 585.48
1929	90 252.50
1930	11 851.71
1931	-1 254 000
1932	- 608 184.08
1933	-872 539.96
1934	-962 040.57
1935	-1 243 700.37
1936	-202 224.65
1937	-1 212 221.67

Pramen: SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol.,
Dvory, Karton číslo 1, záznamy valných hromad 1927, 1928...1937

Přes všechny úsporné snahy je patrné, že Spojeným továrnám na porcelán se nepodařilo do zkoumaného období krizi překonat. Ačkoliv společnost se pokoušela zmenšit náklady na výrobu, hledala nové trhy a snažila se používat nové technologie výroby, přečkala pozorované období jen díky provozním úvěrům z Anglo banky.

7.2. Úvěrování

Jeden z nejdůležitějších úkolů managementu Spojených továren na porcelán bylo získávání finančních prostředků pro provoz a investice. Správné nastavení finanční strategie je klíčové pro ziskovost i produkci. Vedení musí stanovit optimální úroveň úvěrů, která nepovede k vysokým úrokovým nákladům, ale zároveň poskytne dostatek kapitálu pro potřebné investice. Následující kapitola má za cíl nastínit vývoj úvěrování v popisované době na základě

Popsání úvěrování v období 1926–1927 je znemožněno kombinací nedostupností fondu České eskomptní banky v Praze, a absencí dochovaného materiálu ve fondu porcelánky.

Spojené továrny mohly dle dohody Lea Benedikta mít nárok na půjčku až do 4,23 milionů Kč.²⁰⁴ Jediný zdroj z období přítomnosti Eskomptní banky je bilance z roku 1928, dle níž byl celkový dluh věřitelů (v tomto případě nejspíše Eskomptní bance) přes 4,45 milionů Kč. Autor se domnívá, že tyto zdroje byly minimálně z části využity při investiční činnosti, neboť v této době byla v porcelánce přestavěna např. balírna (1927), byl vybudován kaolinový rozplavovač²⁰⁵ (1928) a sklad šterku (1927).²⁰⁶ Absence existujících materiálů valné hromady a investičního plánu nemohou doložit, zdali se jednalo čistě jen o investiční úvěr, nebo kombinaci vícero úvěrů. Útržkovitost fondů Anglo banky a Spojených továren neumožňují doložit, došlo-li k přeúčtování podniku při odchodu Eskomptní banky.

Navzdory zhoršující se hospodářské situaci a propadu porcelánového průmyslu, dokázaly Spojené továrny na porcelán snížit svoji úroveň zadlužení. Největší nárůst meziročního zadlužení přišel při výstavbě tunelové pece. Spojené továrny projevíly zájem o pec již za přítomnosti Eskomptní banky (1928) a prováděly již jednání se specializovanými staviteli. Změna bankovního ústavu a čekání na výstavbu nádraží ve Dvorech se jeví jako hlavní příčinou, proč bylo vyčkáváno.²⁰⁷ Výše investice byla odhadována na 4 až 5 milionů Kč. Ve skutečnosti se tyto náklady vystoupaly a zvýšil se i investiční účet, který dosahoval téměř 7 milionů Kč při úvěru 7,5 %.²⁰⁸ Tunelová pec byla svojí efektivností a menší potřebou pracovní síly progresivním řešením.²⁰⁹ Nejednalo se jen o výstavbu pece, ale i o výstavbu generátoru plynu, který sloužil jako palivo pro výhřev, což nadále prodražovalo celkovou pořizovací cenu. Spojené továrny proto už při jednání se staviteli v roce 1928 kalkulovali s úvěrem od banky.

²⁰⁴ Při překročení stanovené výše úvěru měla banka nárok na směnečné právo. SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 2, **Dopis Lea Benedikta České eskomptní bance z 27. 6. 1925**

²⁰⁵ Kaolinový rozplavovač je stroj, který za neustálého míchání vytváří z vložené suspenze a vody kaolinovou hmotu. Chládek, J., Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Nakladatelství technické literatury, Praha 1991 s. 93

²⁰⁶ SoA Nepomuk, Fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 5, **Odhad ceny budov 1940**

²⁰⁷ Ibidem, Karton číslo 1, **Zápis ze zasedání správní rady 28. 3. 1929**

²⁰⁸ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Zpráva provisorní bilance k 31. 12. 1935** Sign. PÚB-859/3

²⁰⁹ Chládek, J., Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Nakladatelství technické literatury, Praha 1991 s. 127

Anglo banka povolila investiční úvěr a výstavbu pece v dubnu 1931.²¹⁰ Dokončení výstavby tunelové pece přišlo pro Spojené továrny na porcelán ve velmi nevhodný čas. Výroba byla zahájena na konci roku 1932–v době hospodářské krize, kdy nemohlo být využito větší kapacity nové pece. Retrospektivně se jeví takto drahá investice jako riskantní rozhodnutí, které pro vlastníky a management dávalo smysl. Tunelová pec mohla vyrábět porcelán levněji a rychleji. Celní protekcionismus (který způsobil propad cenově přijatelných zakázek) a opožděná podpora od státu neumožnila využití této investice.

Společnost vstoupila do roku 1933 s novým vybavením, které malá poptávka neumožnila naplno využít, do období, kdy ostatní státy zaváděly protekcionistická cla a němečtí a japonští producenti masivně prodávali porcelán za dumpingové ceny. K překonání hospodářské krize a deprese porcelánového průmyslu v Československu se Spojené továrny rozhodly v součinnosti s Anglo bankou pro provozní úvěr. Tento provozní úvěr byl pravidelně navyšován a překračován, což se samozřejmě projevilo na čím dál více hrozivém zadlužení celé společnosti.²¹¹ Stanovené úvěry byly pravidelně navyšovány a překročení tolerována.²¹² V záznamech jednání výkonného výboru Anglo banky je patrné, že si společnost musela půjčovat i na mzdy. Spojené továrny nedokázaly úspěšně umořovat tyto dluhy – byly schopny jen splácet úroky (8,25%). Chování banky ve 30. letech je podivuhodné, jelikož tolerovala poměr zadlužení vůči aktivům až do 85 % (15 852 925 Kč). Obdobně byl zatížen (procentuálně) EPIAG. Tuto vstřícnost vnímá autor jako snahu bankovního ústavu udržet si přední pozici v porcelánovém průmyslu, zachovat existenci svého porcelánového koncernu a neztratit své investice do něj vložené od první poloviny dvacátých let. Dle autora se Anglo banka snažila poskytovat vysoké úvěry, aby po překonání krize získal její porcelánový koncern (Spojené

²¹⁰ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Protokol schůze výkonného výboru ze dne 28. 4. 1931**

²¹¹

²¹² AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Protokol schůze výkonného výboru ze dne 11. 11. 1932**

továrny na porcelán, Unie porcelánu a největší československý producent porcelánu-EPIAG)²¹³ dominantní postavení mezi krizí zdevastovanou konkurencí.

Zvláštní pozornost si zasluhuje úvěr porcelánky u Národní banky Československé. Spojené továrny na porcelán si požádaly o přímý exportní úvěr.²¹⁴ Žádosti bylo vyhověno a společnosti byl vyměřen úvěr ve výši 750 tisíc Kč. Tento úvěr měl pomoci překlenout období mezi exportem zboží do cizí země a obdržení platby. Poskytnutí půjčky znamenalo usnadnění konkurenceschopnosti na zahraničních trzích, zjednodušilo kalkulaci při exportu a jeví se ze strany Národní banky Československé jako podpora československého porcelánového exportu. Spojené továrny zažádaly o zvýšení této částky v roce 1937, kdy výše úvěru se posunula na 1,5 milionů Kč.²¹⁵ Zvětšení v roce 1937 nelze považovat za zcela úspěšné, neboť byl požadován přírůstek o 1,5 milionů Kč. Autor se domnívá, že tento omezený vzestup byl zvolen kvůli doloženému snížení základního kapitálu společnosti, vykázané nepříznivé ztrátě a kvůli již existujícímu přímému (exportnímu a domácímu) úvěru vlastníka Spojených továren – koncernu EPIAG.

V roce 1936 zasáhla do úvěrování poprvé v popisované době valná hromada. Ta rozhodla o snížení základního kapitálu z 5 milionů Kč na 2,5 milionů Kč.²¹⁶ Základní kapitál byl snížen změnou nominální hodnoty akcie ze 400 Kč na 200 Kč. Tato změna byla přijata valnou hromadou bez nesouhlasných hlasů a další diskuse, neboť jediným vlastníkem akcií byla společnost EPIAG. Tyto uvolněné zdroje byly využity správní radou pro umoření všech

²¹³ Chládek, J., Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Nakladatelství technické literatury, Praha 1991 s. 52

²¹⁴ AČNB, fond *Národní banka Československá, Zápis schůze bankovní rady s přílohami ze dne 24. 9. 1935*, Sign. NBČ/42/3

²¹⁵ Společně se Spojenými továrnami zažádal o zvýšení přímého exportního úvěru i EPIAG o 1 milion Kč. AČNB, fond *Národní banka Československá, Zápis schůze bankovní rady s přílohami ze dne 24. 7. 1937*, Sign. NBČ/398/7

²¹⁶ Autor vnímá snížení nominální hodnoty akcií za sanační činnost. Ibidem, Karton číslo 1, *Protokol ze zasedání 10. řádné valné hromady 28. 2. 1936*

naakumulovaných ztrát do roku 1933 včetně, část ztráty roku 1934 do výše 962 402 Kč a znehodnocení některých rezerv.²¹⁷

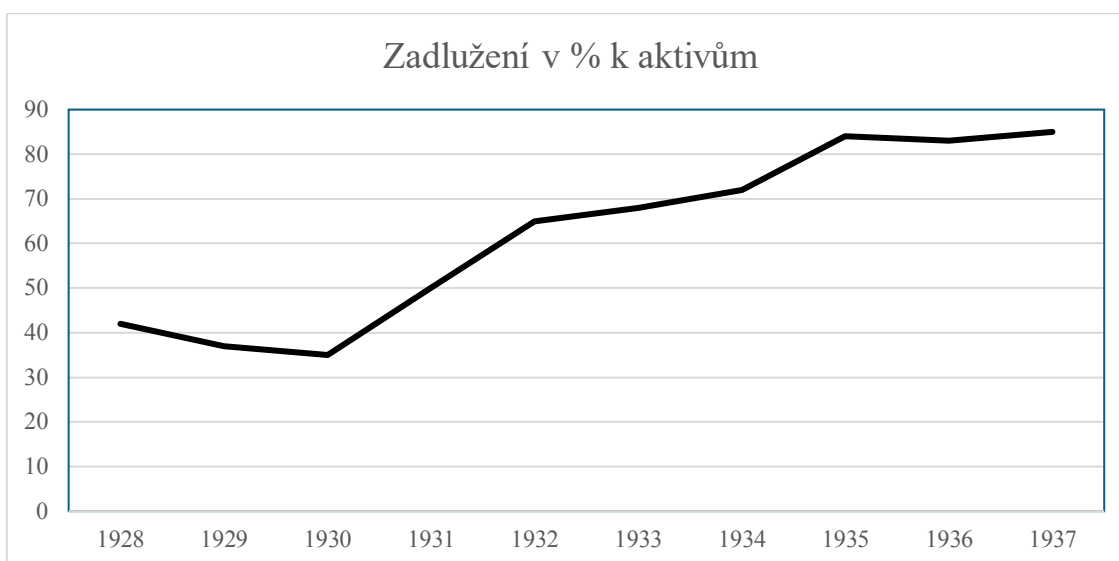
Tabulka 3 Celkové zadlužení v Kč 1928-1937

Zadlužení v Kč 1928-1937	
Účetní rok	Dluh
1928	4 447 035
1929	3 865 021
1930	3 312 235
1931	6 953 456
1932	11 728 938
1933	12 740 689
1934	13 953 976
1935	15 436 998
1936	14 722 499
1937	15 852 925

Pramen: SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 6, *Bilance 1928, 1929...1937*

²¹⁷ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory.*, Karton číslo 1, **Zápis ze zasedání desáté správní rady 28. 2. 1936**

Tabulka 4 Zadlužení v % k aktivům 1928–1937

Pramen: SoA Nepomuk, fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory., Karton číslo 6, Bilance 1928, 1929...1937

7.3. Produkty a produkce

Ve zkoumaném období vyráběly Spojené továrny na porcelán jediné kuchyňský a toaletní porcelán. Produkty si udržely značení společnosti Bratří Benediktů i v době, kdy továrnu vlastnil koncern EPIAG. Spojené továrny neprovedly totiž fúzi a správní rada EPIAGu vnímala význam známého loga porcelánky. O výrobě technického (blíže v návrhu nespecifikovaného) porcelánu bylo krátkodobě uvažováno na správní radě v roce 1932.²¹⁸ Technický porcelán se zejména v období krise jevil jako vhodný doplněk kuchyňského porcelánu, neboť jeho poptávka prožívala menší výkyvy. Dle autora se Spojené továrny na porcelán pro tento druh výrobku nerozhodly z vícero důvodů. Hlavním bylo začlenění, v době úvah nad technickým porcelánem, do výroby koncernu EPIAG, kdy Spojené továrny měly přidělenou výrobu porcelánu „střední kvality“.²¹⁹ Dalším problémem byla nutnost nových investic do technologií,

²¹⁸ SoA Nepomuk, fond *Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory., Karton číslo 1, Zápis ze zasedání správní rady 16. 8. 1933*

²¹⁹ AČNB, Fond *Pražská úvěrní banka v Praze, Protokol o schůzi výkonného výboru ze dne 24.6.1932 Sign. PÚB/36/28*

neboť technický porcelán vyžaduje jiné vlastnosti. Vstupní materiály na výrobu porcelánové hmoty jsou jiné a zapotřebí jsou nové formy na odlévání porcelánových výrobků. Porcelánka se během zkoumaného období koncentrovala jen na výrobu bílého a dekorovaného porcelánu. Jedinou výjimkou je možná rok 1933, kdy bylo na zasedání výkonného výboru Anglo banky konstatováno, že porcelánka se má soustředit pouze na bílé zboží,²²⁰ Dochované materiály neumožňují potvrzení tohoto tvrzení. Dle autora se jednalo pravděpodobně o návrh výkonného výboru o snížení nákladů na výrobu.

V podnikovém fondu se dochovalo pouze jediné vyobrazení vyráběného porcelánu. Na prodejních katalogích je prezentována linie *Pure line*.²²¹ Nabízeny byly nejen kompletní stolovací sety, ale i toaletní porcelán (nočníky a přenosná toaletní umyvadla). U výrobků je nabízena možnost dekorace stříbrem a zlatem. Vedoucího sbírky skla, keramiky a porcelánu v Uměleckoprůmyslovém muzeu PhDr. Jan Mergl, Ph.D. odhaduje tento popisovaný porcelán na počátek 30. let.²²² Část dekorací je zachována ve fondu společnosti EPIAG.²²³ Zde byly v zornících zachovány monochromatické tiskové dekorace a vzory malovaných dekorací. Tyto vzorníky obsahují dekorace převážně pocházející z trendů z konce 19. století. Porcelánka se snažila reagovat na umělecké trendy, a proto jsou zde (v menší míře) přítomné motivy odvozené od art deco. Je nutné vnímat skutečnost, že vzorníky obsahují ozdobné prvky za delší časový horizont a nejsou nutně reprezentací aplikace trendů při výrobě dekorovaného zboží.

Dochované archivní materiály neobsahují údaje o výrobě v popisovaných továrnách až do roku 1933. V tomto roce porcelánka vyrobila 808 tisíc kg porcelánu z čehož tvořilo 70 % bílého porcelánu. Z revizních zpráv vychází najevo, že celková výroba dosahuje 80 % optimální kapacity tunelové pece. Požadované kapacity nebylo nikdy během zkoumaného období

²²⁰ AČNB, Fond Pražská Úvěrní banka, Protokol ze zasedání výkonného výboru

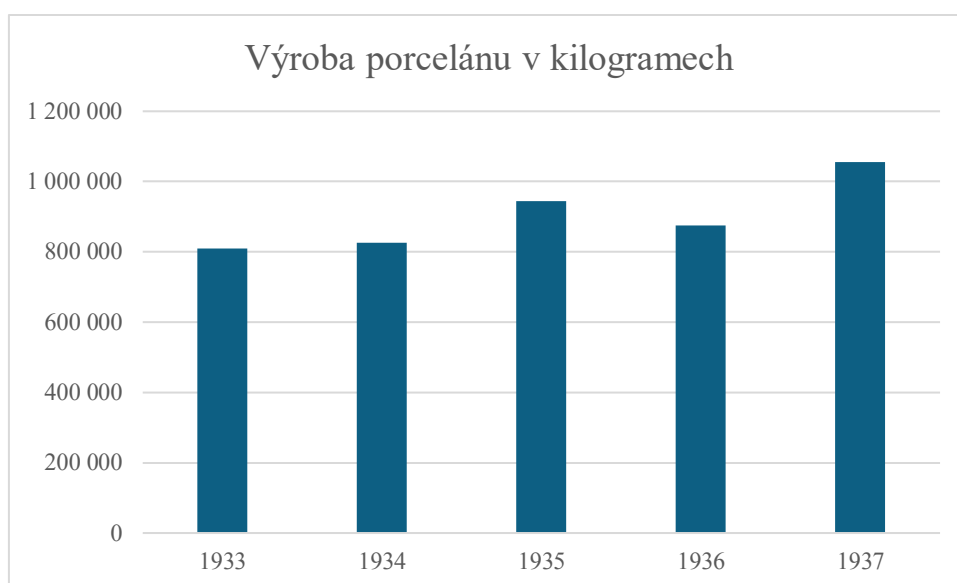
²²¹ SoA Nepomuk, *Fond Spojené továrny na porcelán*, Karton 5, **Pure Line**

²²² Elektronická korespondence s PhDr. Jan Mergl, Ph.D. [elektronická pošta], 22.11.2022 [cit. 2023-08-03].

²²³ SoA Nepomuk, fond *EPIAG - první český průmysl porcelánu, akc. spol., generální ředitelství Karlovy Vary*, Karton 22, **Vzorník dekorací EPIAG**

dosaženo a výroba se tím prodražovala dražšími provozními náklady pece a nevhodným používáním pece, kdy musela být při nedostatku zakázek odstavována.²²⁴ V následujících letech se dařilo výrobu zvětšovat. Společnost pro větší využití tunelové pece přijímala méně výhodných zakázek. Snaha o snížení výrobních nákladů na výrobu byla samozřejmou snahou každého výrobce porcelánu. V roce 1933 byla výrobní cena bílého porcelánu 5,26 Kč/za kg. Dlouhodobě se jí podařilo snížit na výrobní cenu 4 Kč/za kg (1936). Společnost toho dosáhla efektivnějším využitím pece a snížením počtu výmětů²²⁵ a rozbitin.²²⁶

Tabulka 5 Výroba porcelán v kilogramech v období 1933–1937

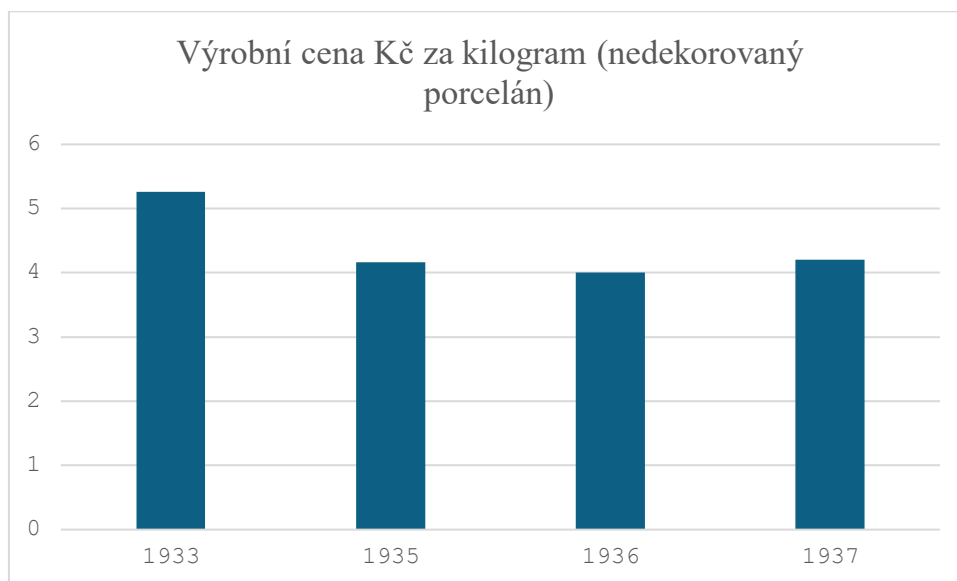
Pramen: AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Revizní zpráva (1933) a zprávy provisorní bilance (1935-1937)**, Sign: PÚB-859/3

²²⁴ AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Zpráva provisorní bilance k 31. 12. 1935**

²²⁵ Výměty jsou nekvalitní výrobky, které kvůli vadám nelze prodat ani za sníženou cenu.

²²⁶ Početnější přítomnost výmětů, rozbitin a nekvalitních výrobků byly dlouhodobým problémem, který se nepodařilo při zkoumaném období zcela vyřešit. AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Zpráva provisorní bilance k 31. 12. 1935** Sign. PÚB-859/3

Tabulka 6 Výrobní cena Kč za kilogram

Pramen: AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Revizní zpráva (1933) a zprávy provisorní bilance (1935-1937)**, Sign: PÚB-859/3

Spojené továrny na porcelán se na základě dostupných údajů podílely na celkové výrobě porcelánu v Československu přibližně 5 %.

Tabulka 7 Výroba porcelánu 1933 a 1937

Rok	1933	1937
Spojené továrny na porcelán	0,808	1,055
Československý porcelánový průmysl	13,559	18,439
	V milionách tun	

Pramen: AČNB, fond *Pražská úvěrní banka v Praze*, **Revizní zpráva (1933) a zprávy provisorní bilance (1935-1937)**, Sign: PÚB-859/3 & Průcha, V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, 1. díl, Doplněk, Brno 2004 s. 290

8. Závěr

Spojené továrny na porcelán dříve Bratři Benediktové byly společností vytvořenou fúzí ze dvou menších, vlastnicky propojených porcelánek. Přítomnost Eskomptní banky byla pokusem o vkročení na porcelánový trh, přičemž pozice pro banku úmyslně vytvořená ve vlastnické a správní struktuře jí zaručovala právo veta při rozhodování nad chodem podniku. Kontrolovala post prezidenta a na správní radě měla minimálně jednoho dalšího svého člena. Správní rada byla složena z podnikatelů se zkušenostmi s řízením vícero firem najednou a s činností v bankovních ústavech.

S příchodem Anglo-československé banky se oslabila pozice původních zakladatelů. Banka se stala nejen největším akcionářem, ale i získala největší zastoupení ve správní radě. Po definitivním odchodu původních zakladatelů byly bankou odkoupeny zbývající akcie a stala se tak jediným vlastníkem. Anglo-československá banka měla zájem na získání popisované porcelánky, aby mohla rozšířit svůj porcelánový koncern, který byl již největší v Československu. Byl to právě koncern EPIAG, který byl kontrolován bankou, jež jako poslední koupil popisovanou společnost a plánoval ji začlenit fúzí do svého koncernu.

Spojené továrny nebyly během popisovaného období velkým výrobcem porcelánu – činily přibližně 5 % celé československé výroby. Přestože dosahovaly dobrých hospodářských výsledků, světová hospodářská krise tento celý postup obrátila. Ke špatné hospodářské situaci se připojilo riskantní rozhodnutí vlastníků investovat do nových technologií, které nemohly být, kvůli dlouho trvající recesi porcelánového průmyslu, nikdy využity a zapříčinily tak skokové zadlužení. Přestože se porcelánka snažila zlepšit svůj hospodářský stav, kvůli faktorům, které byly mimo její kontrolu, nedokázala prosperovat a zůstala závislá na finanční podpoře od banky.

9. Prameny a literatura

Nevydané prameny

Archiv České národní banky – fond Anglo-československá banka v Praze

Archiv České národní banky – fond Národní banka československá

Archiv České národní banky – fond Pražská úvěrní banka

Státní oblastní archiv Nepomuk – fond EPIAG - první český průmysl porcelánu, akc. spol., generální ředitelství Karlovy Vary

Státní oblastní archiv Nepomuk – fond Spojené továrny na porcelán, dříve Bratři Benediktové a spol., Dvory

Elektronická korespondence s PhDr. Jan Mergl, Ph.D.

Literatura

Autor neznámý. *Verzeichniss der Export-Firmen des Egerer Kammer-Bezirktes (Nordwestböhmen) nach Gruppen und Klassen geordnet mit Angabe der Export-Artikel und Exportrichtung*. Handels- und Gewerbekammer, Cheb 1896

Beran, J. a kol., *Dějiny Karlovarského kraje*. HB Print, Cheb 2004

Braunová, A. *Kouzlo keramiky a porcelánu*. Práce, Praha 1978

Braunová, D. *Porcelánová tradice*. Haas&Czjzek, Karlovy Vary 1992

Diviš, J. *Evropský porcelán*. Artia, Praha 1985

Fikar, J. *Karlovarská předměstí*. Vyd. 1., Vydáno vlastním nákladem, Karlovy Vary 2014

Fikar, J. *Karlovarské rodiny*. Vlastním nákladem, Karlovy Vary 2015

Chládek, J. Nová, I. *Porcelán kolem nás*. Vyd. 1. Nakladatelství technické literatury, Praha 1991

Knápek, Z., *Rukověť sběratele porcelánu*. Rubico, Olomouc 2003

Lacina, V., Pátek J., *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918-1945*. Svazek III. Karolinum, Praha 1995

Marchand, S., *Porcelain: A History from the Heart of Europe*. Princeton University Press. Princeton University Press, Místo vydání neznáme 2022

Průcha, V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, 1. díl, Doplněk, Brno 2004

Romportlová, M., *ČSR a Maďarsko 1918–1938*. Universita J. E. Purkyně v Brně, Brno 1986

Trömel, W., *Kartell und Preisbildung in der deutschen Geschirr- und Luxusporzellanindustrie*. Místo vydání neznámé. Nakladatel není známý. 1926

Vencovský, F. *Dějiny bankovníctví v Českých zemích*. Vyd. 1. Bankovní institut, Praha 1999

Weinmann, J. *Egerländer Porzellan und Steingut 1792-1945: Handbuch für Sammler und Freunde des deutschen westböhmisches Antikporzellans*. Vyd. 2. Nakladatel není známý, Männerdorf 2000

Periodika

Compass. Finanzielles Jahrbuch 1920-1937

Karlovarské radniční listy 2011

Kašpar, J. *Československé bursovní papíry 1928-1929*

Kašpar, J. Šimáček, R. *Československé kartely: kartelový rejstřík s komentářem: kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelovaných firem a organizací*. Hospodářský rozhled, Praha. 1934-1938

Národní osvobození 1926

Hospodářská politika. Praha: Frant. Fousek, 29.08.1931, **5**(35), s. 645

Rozvoj: týdeník českých pokrokových židů 1938

Sbírka zákonů a nařízení státu československého 1920

Věstník Muzea Cenných Papírů 2017

Přednášky

Geduldiger, J., Československý průmysl keramický, porculánu, stavebních hmot, maltovin [přednáška]. Praha: Česká společnost národohospodářská: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, 28. 12. 1933

Disertační práce

Rönneper, Heinz-Peter. "Die Entstehung und Entwicklung der Produktion von technischer Keramik, insbesondere elektrotechnischen Porzellan- und Steatitartikeln in Bayern und Thüringen bis in die 1920er Jahre." Doktorská práce, FernUniversität-GHS-Hagen, 2006.

Harvey, O. 'Hidden' British Protectionism: The Merchandise Marks Act 1887. Londýn, 2021. Diplomová práce. London School of Economics and Political Science.

Internetové zdroje

<http://biography.hiu.cas.cz>

<http://www.pirkenhammer.de>

<https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/096-1920.pdf>

<https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

<https://www.parliament.uk>

Osobní komunikace

Elektronická korespondence autora s PhDr. Jan Mergl, Ph.D. [elektronická pošta]. 22. 11. 2022 [cit. 2023-08-03].